

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ ANA BİLİM DALI
ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ PROGRAMI

86221

EVDE ÇALIŞANLAR

86221

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sinan EMİRZEOĞLU

AĞUSTOS-1998
TRABZON

TC YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ *SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ ANABİLİM DALI

EVDE ÇALIŞANLAR

Sinan EMİRZEOĞLU

Karadeniz Teknik Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü'nce
Bilim uzmanı (Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri)
Ünvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tez'dir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 24.08.1998
Tezin Sözlü Savunma Tarihi : 16.11.1998

Tezin Danışmanı : Doç. Dr. Nebiye YAMAK (İmza)

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Rahmi YAMAK (İmza)

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Metin BERBER (İmza)

Enstitü Müdürü : Prof. Dr. A. Zafer GÖKÇAKAN (İmza)

Ağustos-1998
TRABZON

TC YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

0.SUNUŞ

00.Önsöz

Yüksek lisans tezinde ele alınan evde çalışanlar konusu hazırlanmadan önce bazı bilgilerin aktarılması gerekmektedir. Bu çalışmadan amaç, evde çalışanların mevcut bulunduğu koşullar çerçevesinde yapmış olduğu çalışmaların ne tür olduğu, ne gibi koşullar altında çalıştığı, hangi iş kollarında çalışmaların yoğunluk kazandığı, daha düzgün bir ifadeyle, evde çalışanların genelde yoğun olarak çalıştığı iş kolları gibi konular ele alınarak, evde çalışanların bulunduğu koşullar altında ne gibi güvenceleri olduğu anlatılacaktır.

Bu çalışmayı yaparken, konu hakkında yazılan eserlerin az olması ve mevcut eserlerin de konuyu genel olarak yüzeysel ele almaları, konuyla ilgili kurum ve kuruluşların çalışmada yeteri kadar hassasiyet göstermemeleri nedeniyle bir takım güçlüklerle karşılaşmıştır. Çalışmada daha çok internetin sağladığı kısıtlı olanaklardan yararlanarak çeşitli makale ve kitap taraması yoluyla elde edilen bilgiler kullanılmıştır.

Bu tezin hazırlanmasında yardımlarını esirgemeyen, başta Sayın Doç. Dr. Nebiye YAMAK ve Sayın Doç Dr. Rahmi YAMAK'a, Trabzon Öğretmenevi personellerinden Sayın Cengiz EMİRZEOĞLU ve Sayın Temel KARSLI'ya, Devlet İstatistik Enstitüsü Doğu Karadeniz Bölge Müdürlüğü Personellerinden Sayın Suat ŞENSES ve arkadaşlarına, Erhan Ofset Matbaacılık çalışanlarına, Çelik Motor Trabzon Serbest Bölgesi çalışanlarına teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Trabzon, Ağustos 1998

Sinan EMİRZEOĞLU

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARI
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

01. İçindekiler

0.SUNUŞ.....	III
00.Önsöz.....	III
01.İçindekiler.....	IV
02.Özet.....	VII
03.Summary.....	IX
04.Tablolar Listesi.....	XI
05.Şekiller Listesi.....	XV
06.Grafikler Listesi.....	XVI
07.Kısaltmalar Listesi	XVII
GİRİŞ.....	1-3

BİRİNCİ BÖLÜM

1.EVDE İSTİHDAM.....	3-13
10.Evde Çalışanlar.....	4
11.Evde Çalışmanın Enformel Ekonomi İçindeki Yeri.....	7
110.Enformel Ekonomi Kavramı.....	7
111.Enformel Sektörün Özellikleri.....	8
112.Evde Çalışma ve Enformel Ekonomi.....	9
113.Hanehalkının Kayıt Dışı Çalışmasının Evde Çalışanlara Etkisi.....	12

İKİNCİ BÖLÜM

2.EVDE ÇALIŞMAYA İTEN FAKTÖRLER.....	14-19
20.Ekonomik Kriterler.....	15
200.Çalışma Saatinden Sonraki Evde Çalışma.....	16

201. Arasıra Yapılan Evde Çalışma.....	16
202. Tamgün Çalışanlar İçin Evde Düzenli Çalışma.....	16
21. Teknoloji.....	17
210. Telekomünikasyon Araçlarının Evde Çalışma İçindeki Yeri.....	17
22. Ailevi Nedenler.....	18

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. HUKUKİ, EKONOMİK VE SOSYAL AÇIDAN EVDE ÇALIŞANLAR.....	20-26
30. Evde Çalışanların Hukuki Yapıları.....	20
31. Evde Çalışanların Ekonomik Yapıları.....	21
32. Evde Çalışanların Sosyal İhtiyaçları.....	22

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. TÜRKİYE’DE EVDE ÇALIŞMA.....	27-64
40. Evlerin İş Yeri Olarak Kullanılması.....	27
400. Cinsiyet ve Yaş Grubuna Göre Evde Çalışanlar.....	27
401. İktisadi Faaliyet Kollarına Göre Evde Çalışanlar.....	40
402. Meslek Grubuna Göre Evde Çalışanlar.....	47
403. İşteki Durumlarına Göre Evde Çalışanlar.....	55

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. KIRSAL ALANDA EVDE ÇALIŞANLAR.....	65-76
50. Tarımsal Alanda Evde Çalışanlar.....	65
51. Tarım Dışı İşlerde Evde Çalışma.....	67
52. Kendi İhtiyacı Dışında Gelir Amaçlı İşlerde Evde Çalışma.....	68
53. Türkiye’de Tarım Politikası ve Evde Çalışanlar.....	69
54. Kırsal Turizm ve Kırsal Turizm Alanında Evde Çalışanlar.....	71
55. Kırsal Alanın Gelişmesinde Evde Çalışmanın Önemi.....	75
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	77-80

YARARLANILAN KAYNAKLAR.....81-85

ÖZGEÇMİŞ

02.ÖZET

Çalışmada ilk olarak evde istihdam tanımlanarak, evde çalışmaya yapılan alanların gerçekleştiği ortamın koşulları incelendi ve evde çalışmaya iten faktörler ele alındı. Ayrıca, evde çalışanların ne tür sosyal, kültürel ve hukuki ihtiyaçlarının olduğu anlatılmaya çalışıldı.

Birinci bölümde, evde istihdamın tanımı yapılarak, evde çalışanlar hakkında genel bilgiler verildi. Birinci bölümün diğer konularında ise enformel ekonominin tanımı yapılarak, evde çalışmanın enformel ekonomi içindeki yeri incelendi. Ayrıca, hane halkının kayıt dışı çalışmasının evde çalışanlara etkisi anlatılmaya çalışıldı.

İkinci bölümde, evde çalışmaya iten faktörler ele alındı. Bu bölümde, evde çalışmaya iten faktör olarak , ekonomik kriterler, teknoloji ve ailevi nedenler ele alındı.

Üçüncü bölümde, ekonomik, hukuki ve sosyal açıdan evde çalışanlar incelendi. Bu bölümde, ilk önce, evde çalışanların hukuki yapıları ele alındı. Daha sonra ise, evde çalışanların ekonomik yapıları incelendi. Üçüncü bölümün diğer konusunu ise, evde çalışanların sosyal ihtiyaçları oluşturmaktadır. Burada, evde çalışanların sosyal ihtiyaçları incelenerek, evde çalışanların içinde bulunduğu mevcut koşullar dahilindeki sosyal ihtiyaçları anlatılmaya çalışıldı.

Dördüncü bölümde, Türkiye’de evde çalışma incelendi. Bu bölümde, evde çalışanlar, cinsiyet ve yaş gruplarına göre, iktisadi faaliyet kollarına göre, meslek grubuna göre ve işteki durumlarına göre dağılımları istatistiksel olarak incelendi. Bu bölümde ayrıca, evde çalışanların kentlere ve kırsal alanlara göre dağılımı istatistiksel olarak verildi.

Beşinci bölümde, kırsal alanda evde çalışanlar incelendi. Bu bölümde, evde çalışanlar, tarımsal alanlarda evde çalışanlar ve tarım dışı işlerde evde çalışanlar olarak ayrı ayrı incelendi. Ayrıca, Türkiye’de tarım politikasının evde çalışanlar üzerindeki etkileri incelendi. Bu bölümün son konusunu ise, kırsal turizm alanında evde çalışanlar

oluşturmaktadır. Bu bölümde, kırsal turizmin evde çalışanlara getirmiş olduğu etkiler anlatılarak, kırsal turizmin gelişmesinde evde alışmanın nemi anlatıldı.

03.Summary

In this study, firstly home-based works have been described, and the the factors affecting home-based works have been examined as well as the working conditions at home. At the same time, social, cultural and the legal requirement have been explained.

In the first chapter, the general informations about homeworkers have been given depending on home based works. In the other subjects of this chapter informal economy has been described in relation to home- based works.

In the second chapter, the factors affecting home-based works such as economical, technological and family conditions have been investigated.

In the second chapter, economical, technological and family factors affecting the homeworkers have been investigated in detail.

In the third chapter, the homeworkers have been investigated in terms of economical, social and legal viewpoint.

In the fourth chapter, the home-based works in Turkey have been analyzed and statistical evaluations for the homeworkers have been conducted depending on sex and age group, major occupational group, status in employment and branch of economic activity.

In the fifth chapter, the homeworkers in the rural areas have been examined. In this chapter, the homeworkers have been examined one by one both the homeworkers agricultural works and for the homeworkers in the unagricultural work. In addition to this, the influences of agriculture policy in Turkey about the homeworkers have been examined.

In this chapter the last subject has included position of the homeworkers in the rural tourism areas influences at rural tourism on the homeworkers have been explained and the importance of home-based works for development of rural tourism

04. Tablolar Listesi

<u>Tablo Nr</u>	<u>Tablo Adı</u>	<u>Sayfa Nr</u>
1	ABD’de 1985 Mayıs Ayı İtibariyle Cinsiyet ve Evde Çalışılan Saatler Yanında Evde Çalışan Kişiler	6
2	Ekim 1989 İtibariyle Evde Çalışanların Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre Dağılımı	28
3	Nisan 1990 İtibariyle Evde Çalışanların Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre Dağılımı	30
4	Nisan 1991 İtibariyle Evde Çalışanların Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre Dağılımı	31
5	Ekim 1992 İtibariyle Evde Çalışanların Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre Dağılımı	32
6	Nisan 1993 İtibariyle Evde Çalışanların Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre Dağılımı	34
7	Ekim 1994 İtibariyle Evde Çalışanların Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre Dağılımı	35
8	Nisan 1995 İtibariyle Evde Çalışanların Yaş Grubu Ve Cinsiyete Göre Dağılımı	37
9	Nisan 1996 İtibariyle Evde Çalışanların Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre Dağılımı	38

10	Ekim 1989 İtibariyle Evde Çalışanların İktisadi Faaliyet Kolu ve Cinsiyete Göre Dağılımı	40
11	Nisan 1990 İtibariyle Evde Çalışanların İktisadi Faaliyet Kolu ve Cinsiyete Göre Dağılımı	41
12	Nisan 1991 İtibariyle Evde Çalışanların İktisadi Faaliyet Kolu ve Cinsiyete Göre Dağılımı	42
13	Ekim 1992 İtibariyle Evde Çalışanların İktisadi Faaliyet Kolu ve Cinsiyete Göre Dağılımı	42
14	Nisan 1993 İtibariyle Evde Çalışanların İktisadi Faaliyet Kolu ve Cinsiyete Göre Dağılımı	43
15	Ekim 1994 İtibariyle Evde Çalışanların İktisadi Faaliyet Kolu ve Cinsiyete Göre Dağılımı	44
16	Nisan 1995 İtibariyle Evde Çalışanların İktisadi Faaliyet Kolu ve Cinsiyete Göre Dağılımı	45
17	Nisan 1996 İtibariyle Evde Çalışanların İktisadi Faaliyet Kolu ve Cinsiyete Göre Dağılımı	46
18	Ekim 1989 İtibariyle Evde Çalışanların Meslek Grubu ve Cinsiyete Göre Dağılımı	48
19	Nisan 1990 İtibariyle Evde Çalışanların Meslek Grubu ve Cinsiyete Göre Dağılımı	49
20	Nisan 1991 İtibariyle Evde Çalışanların Meslek Grubu ve Cinsiyete Göre Dağılımı	49

21	Ekim 1992 İtibariyle Evde Çalışanların Meslek Grubu ve Cinsiyete Göre Dağılımı	50
22	Nisan 1993 İtibariyle Evde Çalışanların Meslek Grubu ve Cinsiyete Göre Dağılımı	51
23	Ekim 1994 İtibariyle Evde Çalışanların Meslek Grubu ve Cinsiyete Göre Dağılımı	52
24	Nisan 1995 İtibariyle Evde Çalışanların Meslek Grubu ve Cinsiyete Göre Dağılımı	53
25	Nisan 1996 İtibariyle Evde Çalışanların Meslek Grubu Ve Cinsiyete Göre Dağılımı	54
26	Ekim 1989 İtibariyle Evde Çalışanların İşteki Durum ve Cinsiyete Göre Dağılımı	56
27	Nisan 1990 İtibariyle Evde Çalışanların İşteki Durum ve Cinsiyete Göre Dağılımı	57
28	Nisan 1991 İtibariyle Evde Çalışanların İşteki Durum ve Cinsiyete Göre Dağılımı	57
29	Ekim 1992 İtibariyle Evde Çalışanların İşteki Durum ve Cinsiyete Göre Dağılımı	58
30	Nisan 1993 İtibariyle Evde Çalışanların İşteki Durum ve Cinsiyete Göre Dağılımı	59
31	Ekim 1994 İtibariyle Evde Çalışanların İşteki Durum ve Cinsiyete Göre Dağılımı	60

32	Nisan 1995 İtibariyle Evde Çalışanların İşteki Durum ve Cinsiyete Göre Dağılımı	61
33	Nisan 1996 İtibariyle Evde Çalışanların İşteki Durum ve Cinsiyete Göre Dağılımı	62

05. Şekiller Listesi

<u>Şekil Nr</u>	<u>Şekil Adı</u>	<u>Sayfa Nr</u>
1	Genel, Enformel ve Resmi Ekonomi	12

06. Grafikler Listesi

<u>Grafik Nr</u>	<u>Grafik Adı</u>	<u>Sayfa Nr</u>
1	Evde Çalışanların Cinsiyete Göre Dağılımı	39
2	İktisadi Faaliyet Kollarına Göre Evde Çalışanlar	47
3	Meslek Grubuna Göre Evde Çalışanlar	55
4	İşteki Durumlarına Göre Evde Çalışanlar	63
5	Kentlerde ve Kırsal Alanlarda Evde Çalışanların Dağılımı	64

07. Kısaltmalar Listesi

GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
vb.	: ve benzeri, ve benzerleri. ve bunun gibi
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
\$: Dolar
HİA	: Hanehalkı İşgücü Anketi
Top. Hiz.	: Toplum Hizmetleri
FAO	: Birleşmiş Gıda ve Tarım Örgütü
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı

GİRİŞ

Evde çalışma kavramı, üretim süreci geliştikçe ortadan kaybolan bir olgu olarak görülmüş olmasına rağmen, günümüzde bir çok ülkede yaygın olarak yapılmaktadır. Ancak, bu kavramın önemi Türkiye’de henüz kavranılmamıştır. Şöyle ki; ABD’de 1990 yılında yapılan bir araştırmaya göre, bu ülkede yaklaşık 34.8 milyon kişi evde çalışırken, Türkiye’de aynı yılda yapılan araştırmada bu rakam, 126.729 olarak tespit edilmiştir.

Evde çalışma, iş gücü piyasasında daha çok kadın iş gücünün katılımını gerçekleştiren bir istihdam biçimidir. Evde çalışma, geleneksel el sanatlarının korunup, gelecek nesillere aktarılmasına olanak sağlamasının yanında, evde çalışanların aile gelirlerine önemli katkılar sağlayarak, işsizlik sorununa da bir ölçüde çözüm getirmektedir. İnsanlığın var oluşundan beri yaygın olarak yapılmakta olan evde çalışma, giderek yaygınlaşmış ve evde çalışanların sayısında gün geçtikçe artışlar olmuştur.

Bu çalışmanın birinci bölümünde evde istihdam konusu ele alınmaktadır. Bu bölümde, evde çalışmanın tanımı yapılarak, ABD’de evde çalışanlar hakkında istatistiksel bilgiler verilmektedir. Daha sonra enformel ekonomi kavramının tanımı yapılarak, özellikleri anlatılmış ve evde çalışma kavramının enformel ekonomi içindeki yeri belirtilmiştir. Birinci bölümün son konusunda ise, kadınların çalışmasının aileleri üzerindeki etkileri incelenmiştir.

İkinci bölümün ilk kısmında, evde çalışmaya iten faktörler ele alınmaktadır. Bu kısımda, insanları evde çalışmaya iten faktörler hakkında çeşitli bilgiler verilmiştir. Burada ilk olarak, ekonomik kriterler ele alınmış, ekonomik kriterlerden bahsedilirken de, evde çalışma türleri hakkında çeşitli bilgiler verilmiştir.

İkinci bölümün diğer kısmında, insanları evde çalışmaya iten faktörlerden teknoloji ele alınmıştır. Burada, telekomünikasyon hizmetlerinin evde çalışma içindeki yeri incelenerek, evde çalışanların, evde çalışmayı tercih etmesinin nedenleri araştırılmıştır.

İkinci bölümün son konusunu ise, insanları evde çalışmaya iten üçüncü bir faktör olan ailevi nedenler ele alınmaktadır.

Üçüncü bölümde, hukuki, ekonomik ve sosyal açıdan evde çalışanlar incelenmiştir. Bu inceleme yapılırken, evde çalışanların hukuki ve ekonomik yapıları ile sosyal ihtiyaçları geniş olarak ele alınmış, sosyal statüleri hakkında çeşitli bilgiler verilmiştir.

Çalışmanın dördüncü bölümünde, Türkiye’de evde çalışma konusu incelenmiştir. İnceleme yapılırken, 1989-1996 yılları dikkate alınmıştır. İnceleme, evde çalışanların cinsiyet ve yaş grubuna, iktisadi faaliyet kollarına, meslek grubuna ve işteki durumlarına göre istatistiksel veriler kullanılarak, söz konusu yıllar arasındaki değişimler tablo ve grafikler yardımıyla aktarılmış ve karşılaştırmalar yapılmıştır.

Beşinci bölümde, kırsal alanda evde çalışanlar incelenmektedir. Bu bölümde sırasıyla, tarımsal alanlarda, tarım dışı işlerde ve kendi ihtiyacı dışında gelir amaçlı işlerde evde çalışma aktarılmıştır. Bu bölümde son olarak, Türkiye’de tarım politikası ve evde çalışanlar üzerindeki etkileri geniş olarak irdelenmiştir. Ayrıca, kırsal turizm alanında evde çalışanlar ele alınarak, kırsal turizmin evde çalışanlar üzerindeki olumlu etkilerinden bahsedilmiştir.

Son bölüm ise, genel değerlendirme, sonuç ve önerilerden oluşmaktadır. Bu bölümde, evde çalışma hakkında genel bir değerlendirme yapılarak, çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. EVDE İSTİHDAM

Evde çalışma, çok eski yıllardan günümüze kadar gelen istihdam şekillerinden biridir. İnsanoğlu, eski çağlardan beri geçimlerini temin etmek ve daha iyi bir yaşam standardını elde edebilmek için çeşitli alanlarda ve mekanlarda çalışmışlardır. Geçimlerini temin etmek ve bulunduğu yaşam standartlarını daha üst seviyelere çıkarabilmek için çok çeşitli işlerde çalışarak, yaşam savaşında mücadele vermişlerdir. İnsanoğlu vermiş olduğu yaşam savaşı neticesinde, kendisine bir çok iş olanakları sağlamıştır.

Evde çalışma, işgücü piyasasında daha çok kadın iş gücünün katılımını gerçekleştiren bir istihdam biçimidir (CENTEL, 1993, s.242). Evde çalışanların büyük bir kısmının kadınlar olduğu kabul edilirse, bu istihdam türünün bir tür kadın işi olduğu söylenebilir.

Evde çalışma, geleneksel el sanatlarının korunup gelecek nesillere aktarılmasına olanak sağlamaktadır. Ayrıca, evde çalışma, ev halkının aile gelirine önemli katkılar sağlayarak, işsizlik sorununa ve yaşam standartlarının iyileştirilmesine de katkıda bulunmaktadır.

Evde çalışma, genellikle, uygulandığı yörelerin kültürlerini yansıtıcı bir nitelik taşımaktadır. Örneğin, Isparta yöresindeki halkın halı dokumacılığına yönelmesi, o yöreye özgü olan halı dokumacılık sanatının korunarak gelecek nesillere aktarılması yanında, o yöre halkının işsizlik problemlerine de bir çözüm getirmektedir.

Evde çalışma kavramı, üretim süreci geliştikçe ortadan kaybolan bir olgu olarak görülmüş olmasına rağmen, Avrupa'da milyonlarca kişinin istihdam edildiği bir çalışma türü olarak oldukça yaygın biçimde kullanılmaktadır. Evde çalışma, sadece sınıai üretimde değil, hizmet sektörlerinde de görülmektedir (ERDOĞDU, 1993, s.326).

Evde çalışanlar, giysi, tekstil, halı, deri gibi emek yoğun işleri yapmakla beraber daktilo, faturalama, çeviri, temizlik işleri, çocuk bakımı gibi hizmet sektörlerinde de çalışmaktadırlar. Ayrıca, sağlık hizmetlerinde de evde çalışanlara rastlanmaktadır. Sağlık personelinin evlerde sünnet, aşı gibi sağlık hizmetlerinde bulunmasına, tansiyon ölçmesine sıkça rastlanılmaktadır.

Evde çalışanların elde ettikleri gelirler, genelde, dışarıda yapılmış bir işten elde edilen gelire oranla düşük seviyede bulunmaktadır. Evde çalışanları, çoğunlukla düzensiz olarak çalışan geleneksel işçiler meydana getirmektedir.

Son yıllarda, yaşam koşullarının ağırlaşmasından dolayı, evde çalışanların sayısında da hızlı artışlar olduğu görülmektedir. Evde çalışanların sayısının gün geçtikçe artması, istihdam konusunda meydana gelen belirsizliklere ve işsizlik sorununa da bir çözüm getireceği düşünüldüğünde, evde çalışmanın çok önemli bir istihdam türü olduğu daha açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

10. Evde Çalışanlar

Birçok ülkede yasal sınırlamalara rağmen "evin işyeri olarak kullanılması" uygulamalarına rastlanılmaktadır. Örneğin, endüstri devriminden önce İngiltere'de evin işyeri olarak kullanılması uygulamalarına sıkça rastlanılmıştır. Günümüzde ise, evde üretim faaliyetleri, gelişmekte olan ülkelerde enformel sektörün yaygın bir biçimi olarak devam etmektedir.

Bazen evde çalışma, üretim faaliyetlerinin yürütülmesi için yerine getirilmesi gereken bir koşul olmaktadır. Bazı durumlarda, evlerin inşaat aşamasında, evde üretime elverişli koşullar dikkate alınarak, evlerin şeklinde bazı değişiklikler yapıldığı gözlenmektedir. Gelişmiş bir çok ülkede, üretimin yapılması, depolanması ve üretilen malların satılması için evlerde yukarıda anılan değişiklikler yapılmaktadır. Son yıllarda, düşük gelirli ailelerin evde üretim faaliyetlerine sıkça başvurdukları görülmektedir. Örneğin, geçimini temin etmek için daha önceleri Doğu Karadeniz Bölgesi'nin köylerinde de görüldüğü gibi tütünden sigara imal etmek, silah yapmak veya bu güne gelinirse, İstanbul ve İzmir gibi büyük şehirlerde evlerde sandviç, köfte yapmak vb. evde çalışanların başvurduğu faaliyetler arasında yer almaktadır. Evde yapılan üretimlerin bir çoğu ise küçük sermayelerle gerçekleştirilmektedir.

Kadınların bir çoğu evde üretimi tercih etmektedirler. Ailelerine kazak, hırka, çorap vb. giysileri dokumaları, pastane ve lokantalara evlerinde yaptıkları tatlı ve börekleri satmaları, kadınların evde çalışmalarına birer örnek teşkil etmektedir.

Aşağıdaki Tablo 1’de Amerika Birleşik Devletleri’nde evde çalışanlar hakkındaki bazı istatistiksel bilgiler görülmektedir.

Bu tabloya göre, evde çalışan erkekler arasında yaşlı olanlar, genç olanlara oranla ortalama çalışma saatleri bakımından daha yüksek bir orana sahiptir. Örneğin, 25-34 yaşları arası erkekler evde ortalama günde 8.2 saat çalışıyorlarken, bu oran 45-54 yaşları arasında bulunanlar için 11.3 saattir. Yine, kadınlar ele alındığında aynı tablonun kadınlar için de geçerli olduğu görülmektedir. 25-34 yaşları arası kadınlarda ortalama çalışma saatleri günde 10.5 iken, bu oran 55 yaş ve üzerindeki için 13.8 saattir.

Evde çalışan erkekler ve kadınlar birlikte ele alındığında, ortalama çalışılan saatlerde daha yaşlı kişiler için, genç yaştakilere oranla daha yüksek bir rakam bulunmuştur. Erkekler ve kadınlar arasında bir karşılaştırma yapılırsa, kadınlar, ortalama çalışma saatleri ele alındığında, erkeklere oranla daha fazla bir ortalamaya sahiptir. Örneğin, 45-54 yaşları arası erkekler, ortalama günde 10.0 saat çalışıyorlarken, bu oran kadınlarda aynı yaş grubu için 11.8 olmaktadır. Buna göre evde çalışan erkeklerin sayısı kadınların sayısından daha fazla olmasına rağmen, kadınlar erkeklere oranla daha fazla evde çalışmaktadır.

Tablo : 1
Amerika Birleşik Devletleri'nde 1985 Mayıs itibariyle yaş, cinsiyet ve evde çalışılan saatler yanında evde çalışan kişiler(rakamlar 1000'de olarak verilmiştir)

Yaş ve Cinsiyet	Toplam	Evde rapor edilmiş olan çalışan saatlerin sayısı			
		Toplam	8 saat veya yukarısı	35 saat veya yukarısı	Ortalama saatler.
Toplam, 16 yaş ve üzeri	18.082	17.477	8.978	1.287	11.0
Toplam, tarım dışı çalışanlar					
16 yaş ve üzeri	17.313	16.748	8.404	965	10.1
25 yaş ve üzeri	16.236	15.700	7.943	925	10.2
25-34 yaş arası	5.158	4.984	2.364	343	9.3
35-44 yaş arası	5.506	5.374	2.660	271	9.9
45-54 yaş arası	3.199	3.094	1.637	215	10.8
55 yaş ve üzeri	2.373	2.248	1.282	195	12.2
Erkekler, 16 yaş ve üzeri	9.559	9.277	4.580	369	7.3
25 yaş üzeri	9.071	8.799	4.385	365	9.4
25-34 yaş arası	2.727	2.655	1.220	63	8.2
35-44 yaş arası	3.102	3.023	1.471	117	9.2
45-54 yaş arası	1.794	1.744	925	92	10.0
55 yaş ve üzeri	1.448	1.377	769	93	11.3
Kadınlar, 16 yaş ve üzeri	7.754	7.471	3.824	596	11.1
25 yaş ve üzeri	7.164	6.900	3.559	560	11.3
25-34 yaş arası	2.431	2.329	1.144	181	10.5
35-44 yaş arası	2.404	2.350	1.189	155	10.7
45-54 yaş arası	1.405	1.350	712	123	11.8
55 yaş ve üzeri	925	871	513	103	13.8

Kaynak: HORVATH, 1986, s.32.

11.Evde Çalışmanın Enformel Ekonomi İçindeki Yeri

110. Enformel Ekonomi Kavramı

Enformel ekonomi kavramı, temelde yasal olmayan, GSMH hesaplama yöntemlerinde yer almayan, istatistiklere yansımayan faaliyetleri içermektedir.

Bugün enformel ekonomi kavramı geniş bir biçimde kullanılmaktadır. Pek çok ekonomik faaliyetleri içine alan çeşitli terimler kullanılmaktadır. Bu terimler, kullanılan enformel ekonomi kavramı yanında "yeraltı ekonomisi", "yasadışı ekonomi", "bildirilmemiş ekonomi", "düzensiz ekonomi", "gözlenemeyen ekonomi", "saklı ekonomi", "ikinci ekonomi", "el altı ekonomisi", "hane halkı ekonomisi", "görünmez ekonomi", resmi olmayan ekonomi" vb. kavramlardır (EKİN, 1995, s.11).

Bu yüzyılın son dönemlerinde, özellikle 1970 yılından sonra batı toplumlarının ekonomilerinde gözle görülür değişimler meydana gelmiştir. Bu süreç içerisinde, ekonomik faaliyetler ve istihdamla ilgili sorunlar, toplumları ikili bir yapı tercihine zorlamıştır. Batı toplumlarının kentleşme sürecini tamamlayıp sanayileşmede ileri bir aşamaya ulaşmaları beraberinde bir çok sorunu da gündeme getirmiştir. Batı toplumları, özellikle enformel ekonomi ve buna bağlı olarak enformel çalışma hayatına ağırlıklı olarak geçmişlerdir. Özellikle, ekonomilerde yaşanan krizlerde, batı toplumları, enformel sektöre daha fazla ağırlık vermişlerdir.

Resmi sektörlerdeki istihdam olanaklarının sınırlı olması nedeniyle enformel sektörlerde istihdam fırsatı yaratılarak yaşamlarını sürdürmeye gayret eden geniş kesimler ortaya çıkmıştır. Enformel sektörler, kentlerde bir yandan resmi sektörlerle nazaran daha hızlı büyürken, diğer yandan kentsel iktisadi faaliyetler süreklilik kazanmaya başlamış, enformel sektörlerde çalışanların yaptıkları işler, kalıcı bir gelir sağlama ve istihdam biçimine dönüşmüştür. Özellikle vergi ve bilgi vermekten kaçınmaya yönelik uygulamaları içine alan enformel ekonomi, her ülkede olduğu gibi Türkiye'de de uygulama alanı bulmaktadır.

Batı toplumlarında enformel ekonomiye ilgi, özellikle 2. Dünya Savaşı yıllarında gittikçe yaygınlaşmaya başlamış, yüksek vergi oranları ve fiyat kontrolleri beraberinde çok değişik karaborsa faaliyetlerini ortaya çıkarmıştır. Bunların sonucunda bu toplumlarda,

bildirilmeyen gelirlere karşı çok sayıda tedbirler de geliştirilmiştir.

Batı toplumlarında "bildirilmeyen gelirin", 2. Dünya Savaşı sonunda GSMH'nin %23'ünü oluşturduğu iddia edilmektedir. Batı toplumlarında meydana gelen bu gelişmeler beraberinde, bu toplumlarda yeni vergi reformlarının yapılmasına yol açmıştır. 1976 yılında ABD'de yapılan bir araştırmada vergi kayıplarının 175 milyar dolara ulaştığı ve GSMH'nin %10'una ulaştığını ortaya koymaktadır. 1980'li yıllarda yapılan diğer araştırmalarda ise, bildirilmeyen gelirin 280-420 milyar dolar olduğu belirtilmiştir (EKİN, 1995, s.12).

111. Enformel Sektörün Özellikleri

Üretimin evde gerçekleştiği sektörler enformel sektörler olarak anılmaktadır. Enformel sektörler şu özelliklere sahiptirler;

- a) Enformel ekonomik faaliyetlerin gerçekleştiği sektörler, formel sektörün aksine çok rahatlıkla dahil olunabilmektedir.
- b) Enformel sektör, genelde, sermaye olarak kişisel tasarrufları kullanmakta, işletmelerin faaliyete geçmesinde esas itibariyle bu kaynaktan yararlanılmaktadır. Girişimin sermaye talep etmesi sektöre girişi de kolaylaştıran temel unsurlardan en önemlisidir. Kırsal kesimdeki bir mülkiyetin satışı, böyle bir enformel girişim için ilk kaynağı da oluşturabilir.
- c) Aileye olan bağlılık, araştırmalarda, enformel sektörün özelliklerinden biri olarak tanımlanmıştır.
- d) Enformel işyerleri, genelde küçük ölçekli işyerleridir.
- e) Enformel sektörler, genelde, emek yoğun çalışma tarzıyla basit teknolojiler kullanmakta, esas itibariyle bu işyerlerinin en önemli sermayelerini hizmet sektörlerindeki kişisel emekler oluşturmaktadır.
- f) Enformel sektörlerde çalışan kişiler "örgütlenmemiş faaliyetlere" dahildirler.
- g) Bazen, enformel sektörler istihdamında temelde gerekli bir ön eğitim şartı bulunmaktadır.

- h) Bilhassa gelişen ülkelerde enformel sektörler, eğitim veya düzenli gelir gibi niteliklere sahip olmayan grupları koruyucu bir özellik göstermektedir (EKİN, 1995, s.42-43).

112. Evde Çalışma ve Enformel Ekonomi

Enformel ekonomi kavramı, içerik olarak geniş bir kavramdır. Örneğin, yer altı ekonomisi ele alındığında daha çok uyuşturucu, silah kaçakçılığı gibi yasa dışı faaliyetler anılmaktadır. Evde çalışma kavramı denilince ise, yasa dışı faaliyetler yerine, evde yapılan, ekonomiye katkısı olan faaliyetler akla gelmektedir.

Enformel ekonomik faaliyetler, vergi kaçakçılığı, faturasız alış-veriş, haksız muafiyet, sigortasız çalışma, ikinci bir işte çalışma vb. yasaya aykırı faaliyetler olabileceği gibi, komşuya yardım, çocuk bakıcılığı, ev işlerinin yapılması gibi faaliyetleri de kapsayabilir. Anılan faaliyetlerin ortak bir yanı, bu faaliyetlerin hiçbirinin ekonominin genel ölçüm araçları ile ölçülemez ya da hesaplanamaz oluşudur. Bunun nedeni, bu faaliyetlerin enformel ekonomik faaliyetler dahilinde yapılmış olmasındandır. İşte, bunun gibi ölçülüp hesaplanamayan her türlü faaliyet, enformel ekonominin konusunu oluşturur.

Kayıtlara girmeyen faaliyetleri gerçekleştirenler, ekonomik hayatın içinde aktif olarak yer almalarına rağmen, hiçbir mükellefiyeti bulunmadıklarından ve vergi dairelerinin bilgisi dışında çalıştıklarından, böyle mükellefiyetliği tespit etmek mümkün olamamaktadır. Her yerde rastlanmakla birlikte, özellikle büyük kentlerde daha sıkça görülen bu mükelleflere aşağıdakiler örnek verilebilir;

Küçük çaplı tamir ve bakım işleriyle uğraşanlar, inşaat ve tarım işçileri başta olmak üzere kayıtsız çalışanlar, canlı hayvan ticareti yapanlar, işportacılar, hamallar, iş takipçileri, boş buldukları yerleri otopark olarak işletenler, şehir içi nakliyat yapan bir kısım kişiler, belli bir işyeri olmaksızın küçük çapta imalat ve ticaret yapanlar, jeton ve bilet satanlar, bir işyeri açmaksızın genellikle evlerde özel ders verenler, her türlü imalat, satış ve hizmeti evlerinde yapanlar, semt pazarlarında sebze ve meyve satanlar (AYDEMİR, 1995, s.18).

Milli gelir içindeki payı %60 civarında olan hizmetler sektörünün yarattığı istihdamın önemli bir kısmı kayıtlı değildir. Evde çalışmadan tutun da, şehir içi

nakliyatçılığı yapan kişilere kadar pek çok kimse gelirlerini bildirmemektedirler. Yapılan bir çok işin parasal olarak değeri yüksek olmasına rağmen, bunların tespitinin zor olması, enformel ekonominin önemli özellikleri arasında yer almaktadır. Evde çalışmanın tamamına yakını bu grup içine girmektedir.

Bir faaliyetin enformel ekonomik faaliyet olabilmesi için bir takım kriterlerin bulunmasını gerektirir. Buna göre enformel ekonomik faaliyetler;

- a. Geleneksel ölçüm araçlarıyla ölçülemez ya da hesaplanamaz.
- b. Herhangi bir nedenle resmi makamlara yansımazlar.
- c. Enformel ekonomik faaliyetlerde hiç bir karşılık olmadan gerçekleştirilebilir.

Bir ev kadınının ev işlerini yapması veya komşular arasında yemek, temizlik, dikiş-nakış gibi mal ya da hizmet üretimine dayalı faaliyetler, enformel ekonomik faaliyetler olarak anılır. Ev kadınının yapmış olduğu enformel ekonomik faaliyetler, hiç bir karşılık beklemeden yapıldığından parasal ölçümü mümkün değildir.

Bir ev kadınının evinde gerçekleştirmiş olduğu dikiş-nakış işleri, çocuk bakım işleri, maddi bir karşılık sağlamak amacıyla yapmış olduğu çeşitli yemekler, çorap, altından hasır bilezik örme vb. işlemleri ölçüp, hesaplamak mümkün değildir. Bu nedenle bunlar, resmi ekonomik faaliyetler yerine enformel ekonomik faaliyete dahil olmaktadır. Genel olarak, enformel ve resmi ekonomi bir ayırımı tabi tutulduğunda, enformel ekonomik faaliyetlerin tanımına yeni bir boyut getirmek mümkündür.

Enformel ekonomik faaliyetler, belli bir menfaat karşılığında mal ya da hizmet sunulurken, geleneksel ölçüm metodları ile boyutları ölçülemeyen ve GSMH rakamlarına yansımayan tüm faaliyetleri kapsar. Buna göre, enformel ekonomik faaliyetlerin içinde yer alan evde çalışma ;

- a. Ev ve bahçe işleri
- b. Çocuk bakımı gibi faaliyetleri kapsar.

Bunun yanında evde çalışma;

- a. Özel ders vermek

b. Evde büro işleri yapmak (daktilo ve bilgisayarla yazı işleri)

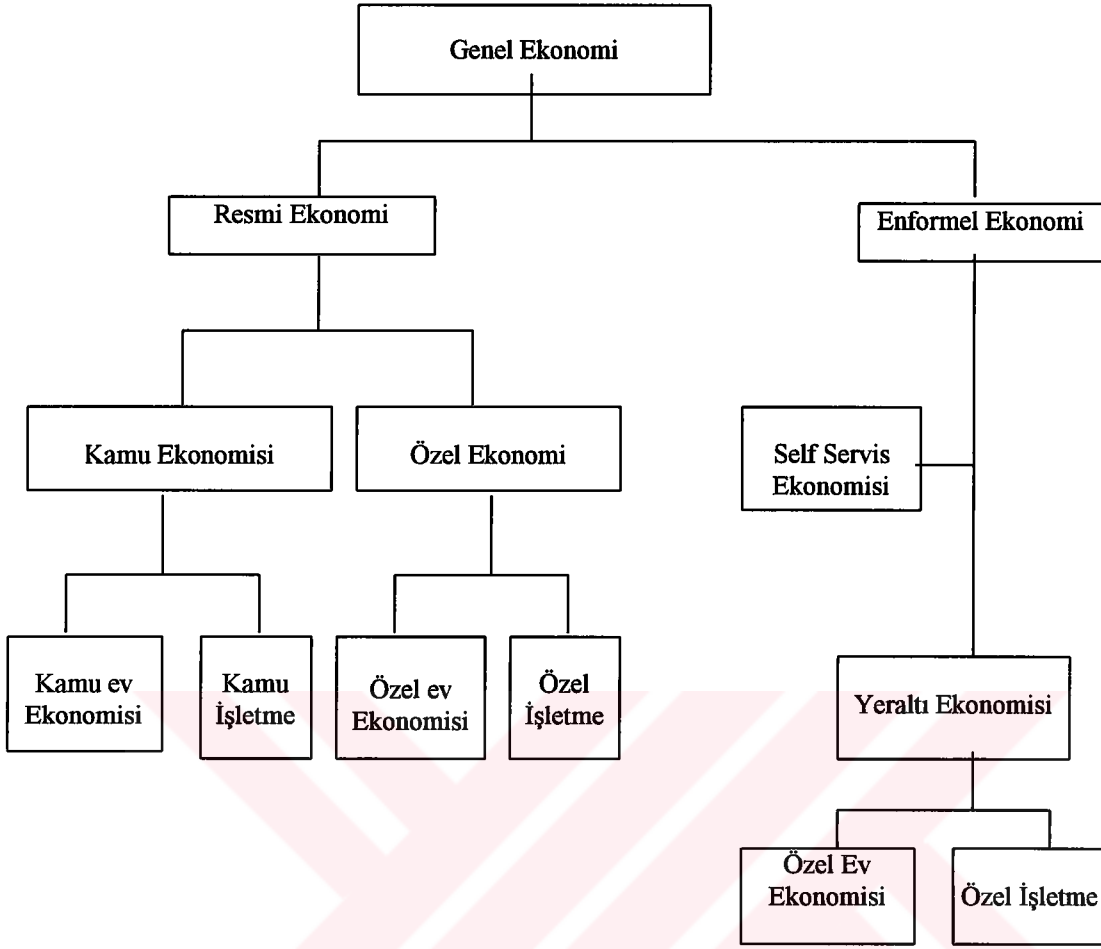
c. Bir gelir karşılığında temizlik işlerinde çalışmak

gibi faaliyetleri de kapsar (ÖZSOYLU, 1996, s.14).

Enformel ekonomik faaliyetlerin bir özelliği de, bir işten elde edilen gelirin resmi olarak çalışılan bir işten daha düşük gelire sahip olmasıdır. Ancak, bu sektördeki müteşebbisler daha yüksek kazanç elde ederler. Herhangi bir vergi, harç vb. ödemelerde bulunulmadığından resmi olarak çalışılan bir işten elde edilen kazançtan daha yüksek bir kazançta sahip olurlar.

Aşağıda Şekil 1’de genel, resmi ve enformel ekonomi ayırımı verilmektedir;

Şekil : 1

Genel, Enformel ve Resmi Ekonomi

Kaynak: ÖZSOYLU, 1996, s.13

113. Kadınların Çalışmasının Aileleri Üzerindeki Etkileri

1970'li yıllardan sonra, fiyatların sürekli olarak artış göstermesiyle birlikte, çalışanların reel ücretlerinde azalmalar meydana gelmiştir. Pek çok aile, artan fiyatlar ve azalan reel ücretler sonucu refah seviyesini artırıp, daha iyi bir yaşam standardını elde edebilmek için çeşitli işlere yönelmişlerdir.

Ev halkının daha iyi bir yaşam standardını elde etmek için çeşitli işlere yönelmesi, onların ailelerine olan sorumluluklarını artırmaktadır. Özellikle, kadınların aile gelirlerine katkı sağlamak amacıyla yaptıkları çalışmalar, onların sorumluluklarını kat kat artırmaktadır. Kadınların, evlerinin dışında çalışmaya başlamasıyla, ev içi sorumluluklarının artışına paralel olarak bazı sorunları da beraberinde getirmiştir. Örneğin, eşlerine ve çocuklarına karşı getirilmesi gereken sorumlulukların yanında sosyal ilişkileri de etkilenmektedir.

Çoğu kez kadınların kısıtlanan iş fırsatları, onların dışarıdaki çalışma zamanlarında aileleriyle olan ilişkilerini daha güç bir duruma sokmaktadır. Kadınların çalışmaları, onlar için çekici bir hale getirilmiş olmasına rağmen, gelir elde etmek için buldukları işler, onlar için problemler doğurabilir. Diğer taraftan, evde yapılan işlerin esnek olması pek çok kadın için avantaj oluşturabilir. Kadınların, ailelerine olan sorumluluklarını sürdürebilmesi, çocuklarıyla beraber olabilmesi için onlara izin verilmesi, onlar için bir avantaj meydana getirmektedir.

Diğer taraftan, kadınların evinin dışında gerçekleştirdikleri işlerin çok olması nedeniyle, ailelerine karşı olan sorumluluklarının aksatılması, diğer aile fertlerini olumsuz yönde etkileyebilir. Etkilenen bu aile fertleri, onların işlerine müdahalede bulunabilir. Bu durum, onlar için olumsuz etkilere yol açtığından, aile içi huzuru rahatsız edebilecek bir sonuç doğurabilir. Sonuç olarak, kadınların gerçekleştirmiş oldukları çocuk bakımı, daktilo, dikiş ve yemek yapımı işleri, onların aile gelirlerine önemli katkılarda bulunabilir. Ama, bunun yanında bazı problemleri de beraberinde getirebilir.

Yukarıda belirtildiği üzere, kadınların çalışmaları, onlar için evlerine katkı sağlamak bakımından bir avantaj oluştururken, diğer yandan ailelerine sağlamış oldukları zamanın kısılması diğer aile fertleriyle olan ilişkilerini zayıflattığından bir dezavantaj teşkil etmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. EVDE ÇALIŞMAYA İTEN FAKTÖRLER

Dünyada her yıl milyonlarca kişi evde istihdam edilmektedir. 1996 yılının Nisan ayında DIE'nin yapmış olduğu HİA sonuçlarına göre Türkiye'de istihdam edilen 21.376.000 kişiden 242.000'i evde çalışmaktadır. Yine, 1990 yılının Ağustos ayında ABD'nde New York-Based LINK Resources tarafından yapılan bir araştırmaya göre, bu ülkede yaklaşık 34.8 milyon kişi, işlerini bütünüyle ya da kısmen evde gerçekleştirmektedir (SCISCO, 1990, s.6).

Dünyada gün geçtikçe evde çalışanların sayısında artışlar görülmektedir. Bulunduğu ülkelerdeki ekonomik koşulların zorluklarından etkilenen kişiler, çalıştıkları alanlardan ayrı olarak başka alanlarda da iş yapmaktadırlar. İnsanoğlu, kendi işinden ayrı bir alanda çalıştığında bir takım kriterleri de göz önüne alır. Bunların başında, “asıl işini etkilemeyecek ve aile gelirlerine önemli katkılarda bulunacak işleri seçmek” gelmektedir. Evde çalışma da böyle bir tercihin sonunda ortaya çıkmış bir istihdam türüdür. Evde çalışma, genellikle el becerisi gerektiren, geleneksel yapıdaki işleri içerir. Örneğin, Anadolu'nun bir çok yöresinde çok sık olarak görülen halı dokumacılığı, kilim dokumacılığı vb. işler geleneksel yapıda ve beceri isteyen işlerdendir. Ailelerin evlerinde veya evlerine yakın bir yerde dokumuş olduğu halı ve kilimler geçmişteki bir kültürü yansıtıcı nitelik taşıyabilir. Halı ve kilim üzerine işlenen motifler, bir kültürün kalıntısı olabilir ve bu motifler geçmişteki bir kültürü ileriye götürmesi açısından köprü vazifesi kurabilir.

Evde çalışmanın ortaya çıkmasında çeşitli faktörler rol oynamaktadır. Bu faktörler, ekonomik, ailevi ve doğal nedenlerden ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, evde çalışmaya etki eden bir diğer faktör de teknolojidir. Bazen, evde çalışanlar teknolojinin getirmiş olduğu avantajlardan yararlanmaktadırlar. Teknolojinin getirmiş olduğu avantajlardan yararlanmak için bir çok kişi evde çalışmayı tercih edebilmektedirler.

20. Ekonomik Kriterler

Evde çalışmaya iten faktörlerin başında, çalışanların içinde bulunan mevcut ekonomik güçlükler gelmektedir. Ekonomik durumunu göze alan bir kişi, mevcut işinden ayrı olarak, bir takım işlere yönelmektedir. Ekonomik güçlük çekenler, sürekli olarak ikinci bir işe sahip olmak isterler. İkinci bir işe sahip olanlar, işlerini dışarıda gerçekleştirmekten ziyade, masraflarını en aza indirmek için kendi evini bir iş yeri olarak kullanmayı tercih ederler. Bu durum, onlar için, kendi işlerini dışarıda gerçekleştirmeden daha avantajlı olmaktadır.

Ekonomik açıdan düşünüldüğünde, dışarıda yapılan işler, evde yapılan işlere oranla daha pahalı olmaktadır. Dışarıda yürütülen işlerde kira, vergi vb. masraflar yüklenilecek olduğundan, evde çalışmak bir takım kimseler için avantajlı olmaktadır. Çünkü, evde yapılan işlerde bir takım maliyetler bulunmamaktadır. Bu nedenle, bir çok kişi evini büro olarak kullanmaktadır. Evde çalışanların işletmelere getirmiş olduğu maliyetler azaldığından dolayı evde çalışma bir takım işletmeler tarafından da tercih edilmektedir. Böylece, bir çokları tarafından evin işyeri olarak kullanılması tercih sebebi olmaktadır.

Bürosunda çalışan bir kişi, harcamış olduğu zamanı kendi kontrolü altında tutmak ister ve bu isteğinde de büyük ölçüde başarı kaydeder. Evde çalışanlar, zamanlarının büyük bir kısmını çalışma saatlerine ayırmalarına rağmen, kendi işlerinde büyük mesafeler kaydedebilmektedirler. Evde çalışanlar işlerini evlerinde yapmalarının yanında, masraflarını en az seviyede tutarak, kendi işlerini evlerinde gerçekleştirmenin rahatlığıyla yaşamaktadırlar. Evde çalışan bir kişi, dinlenmeye gereksinmesi olduğunda ara verir, acıktığında ise mutfığa giderek yemek yapar. Böylece, hem çalışarak, hem de dinlenip yemek yaparak zamanını geçirdiğinden, çalışmalarını ve ev işlerini aksatmaz. Evde çalışan bir kişi büro olarak kullandığı odasında gününü harcayarak geçirdiğinden zamanını kontrol altında tutabilmektedir.

Çocuk bakımıyla ilgilenen bir evde çalışan, çocuk bakımını işyeri olarak kullandığı evinde gerçekleştirdiğinde, evini bir büro olarak kullandığından sabahtan akşama kadar evinde çalışmaktadır. Bu çalışma evinde gerçekleştiğinden, çocuk bakımından alacak olduğu ücret, dışarıda bu işi gerçekleştirmede alacak olduğu ücretten, masrafları düşük

tuttuğundan dolayı daha avantajlı olmaktadır.

Çalışmış oldukları bir işten çıkarılan kişiler, ikinci bir iş buluncaya kadar geçirdikleri zamanlarını, evde çalışarak harcamaktadırlar. Çünkü, bu kişiler ikinci bir iş buluncaya kadar, çekmiş oldukları parasal sıkıntıları, evde çalışarak giderebilirler. Bu durum onlar için parasal güçlükler çektikleri zamanlarda iyi bir fırsat olmaktadır.

200. Çalışma Saatinden Sonraki Evde Çalışma

İhtiyaçlarından dolayı işyerlerinde fazla çalışanlar, bilgisayar veya diğer araçları kullanmaktadırlar. Bu kişiler, işyerlerinde fazla mesaiye kaldıklarından dolayı ekstra ücret talep ederler. Bu ekstra ücretler onlar için bir katkı niteliğindedir.

Mesai bitiminden sonra ikinci bir işte çalışma çok sık olarak görülmektedir. Bu kişiler, çalıştıkları sürece ek gelir elde etmektedir. Bu kişiler için elde edilen ek gelir, onlar için bir kazanç niteliği taşımaktadır.

201. Arasına Yapılan Evde Çalışma

Tamgün çalışan kişiler için, standart çalışma, düzenli olarak 08.00-17.00 saatleri arası işyerlerinde yapılan çalışmaları kapsamaktadır. Düzenli olarak 08.00-17.00 saatleri arası çalışan kişiler, mesai bitiminden sonra evlerine gelerek, arada bir çeşitli işlerle meşgul olmaktadır. Örneğin, bir öğrencinin bitirme tezini evde yazan bir kişi, bu işi her zaman bulamadığından, bu işler onun için ara sıra yapılan bir iş niteliğindedir. Ara sıra yapılan işler, düzenli olmadığından, tamgün çalışanlar için pek tercih edilmezler.

202. Tamgün Çalışanlar İçin Evde Düzenli Çalışma

Tamgün çalışanlar için evde düzenli olarak çalışma türü pek yaygın değildir. Tamgün çalışanlar, evlerde haftanın birinci gününden beşinci gününe kadar çalışırlar ve ücretlerini tam olarak alırlar. Dışarıda mesai saatleri içerisinde tam gün çalışıp, evlerde yarım gün olarak çalışanların aynı zamanda yarım gün çalışma saatlerinden dolayı saatlik ücretleri de olmaktadır. Bu şekilde gerçekleşen işler pek fazla yaygın olmamakla birlikte, çalışanın elde edeceği gelir açısından, ona ek bir kazanç fırsatı yaratmaktadır.

21. Teknoloji

Teknolojik yenilikler, evde çalışmalar üzerinde önemli etkinliğe sahiptir. Evde çalışanlar açısından ele alındığında bazı teknolojik aletler çok önemli olmaktadır. Örneğin, faks cihazları ve bilgisayarlar.

Günümüzde, ev bankacılığı uygulamalarında bilgisayarlardan yararlanılmaktadır. Bunların yanında, bilgisayarlar ayrıca, evde çalışanlara bir tür danışmanlık hizmeti de sunabilirler. Örneğin, daha önce kaydedilen bir bilgisayar programı sayesinde, ileride evde çalışanların bu programı kullanımı sonucunda, istenilen bilgiye rahat ulaşımı sağlanabilmektedir. Daha önce bir bilginin dosyalanması sonucu, dosyalanan bu bilgilere ulaşmak zor olmaktadır. Fakat, bilgisayarların devreye girmesiyle, bu uygulamalar sadece bir programın kullanılması sonucu, istenilen bilgilere yorulmadan, uzun süre almadan, zorluk çekmeden rahatlıkla ulaşılmaktadır.

Bilgisayarlar ve diğer telekomünikasyon araçları, evlerini büro olarak kullanan kişiler tarafından talep edilmektedirler. AMBRY'e göre ABD'de 1993 yılına kadar 5 milyon kişinin evinde bilgisayarlarla meşgul olduğu tahmin edilmektedir. Evinde bilgisayarla çalışan bu kişileri de ek iş yapan aileler oluşturmaktadır. Bu aileler dışarıda gerçekleştirdikleri işin yanında evlerinde bilgisayar işiyle uğraşmaktadırlar.

Yine yukarıdaki bilgilere uygun olarak, evinde tez hazırlayan bir öğrenci, bilgisayarlar sayesinde hiçbir yere gitmeden, uzun süreli yazışmalar yapmadan, uzun süreli yorucu araştırma yapmadan internet sayesinde yayın taraması yaparak tezi için gerekli olan bilgileri kısa sürede, rahatlıkla toplayabilmektedir.

210. Telekomünikasyon Hizmetlerinin Evde Çalışma İçindeki Yeri

Telekomünikasyon araçlarının evde çalışanlar için önemi büyüktür. Evde çalışanlar, çeşitli telekomünikasyon araçlarından yararlanırlar. Telekomünikasyon araçları, insan ihtiyaçlarını en hızlı karşılayan araçlardır. Bu nedenle, evde çalışanlar, bu hizmetlerden günün koşullarına uygun şekilde yararlanmaktadırlar.

Telekomünikasyon hizmetlerinde kullanılan araçların başlıcaları telefonlardır. Telefonlar evde çalışanların en çok yararlandığı araçların başında gelmektedir. En uzak mesafelere en kısa zamanda ulaşmayı sağlayan telefonların en iyi seçimleri sunmak için

üç faktör bir araya getirilmiştir. Bunlar ;

- a) Meslekler arası yazışmalarda telefonun önemi büyüktür. Telefonlar en kısa zamanda ulaşmak istenilen yer ile görüşülmeyi sağladığından evde çalışanlar tarafından da tercih edilmektedirler.
- b) Bu gün telefonların kullanım fonksiyonları geliştiğinden, evde çalışanların, onlardan daha iyi yararlanma fırsatı olmaktadır.
- c) Telefonlar, bilgisayar programlarını analiz etmede yardımcı olabilir ve evde çalışanlar da bunlardan en iyi yararlanma fırsatını elde ederler (SİLVER, 1990, s.50).

Batı toplumlarında, telefon şirketlerinde evde çalışanlar için ekstra hatlar düzenlendiği görülmektedir. Evde çalışanlar ise, bu hatlardan düzenli olarak faydalanmaktadır.

Telefonlar, bütün evde çalışanlar için önemlidir. Ancak, kendi hesaplarına evde çalışanlar için olsa bile, onların telefon faturaları, ortak olarak evde çalışanların tüm telefon faturalarından daha yüklü miktarda gelmektedir. Genellikle bu oranın %25 dolaylarında seyrettiği tahmin edilmektedir.

ABD'de Link National Work at Home Survey'in yaptığı araştırmaya göre, bütün evde çalışanların üretmiş oldukları ürünlere karşı içinde sahiplik duygularının artmış olduğu görülmüştür. Örneğin, mobil telefonlara sahip olma arzusu gibi. SİLVER kendi başına çalışanların hane başına ortalama olarak üç telefon hattına sahip olduğunu iddia etmektedir. Bu da, telefonun evde çalışanlar için öneminin ne kadar büyük olduğunu göstermektedir.

22.Ailevi Nedenler

Evde çalışmaya iten faktörlerden bir diğeri de ailevi nedenlerdir. Ailevi nedenler denilince akla ilk gelenler, ailede çocuğun olması, bakıma muhtaç hasta,sakat eş, çocuk, anne ve babaların bulunması gelmektedir.

Bir çocuğa sahip olan anne için, evde çalışma daha avantajlı olabilmektedir. Bir çocuğa sahip olan kadınlar, evde çalışarak hem çocuklarının bakımıyla ilgilenirler, hem de

ailelerine ek gelirler sağlayacak işlere sahip olurlar. Böylece, hem işini hem de çocuklarını kendi kontrolü altına alabilmektedirler. Kadınlar çocuklarının bir ihtiyacı olduğu zaman, işine ara verir ve çocuklarıyla daha yakından ilgilenme fırsatı elde ederler.

Evde çalışmaya iten faktörlerden, evinde bakıma muhtaç kimselerin olması, kadınların evde çalışmayı tercih etmesinin bir sebebi olduğu yukarıda belirtilmişti. Örneğin, eşi hasta olan bir kadın, eşinin çalışamayacak derecede olması durumunda, hem eşine bakacak, hem de ailesinin geçimini temin edebilmek için çalışmak zorunda olacaktır. Bu ise en iyi şekilde evde çalışarak yapılmaktadır. Böylece, ailesine gelir sağlayacak işlerde çalışarak, geçimlerini temin edebileceklerdir. Yine, evinde bakıma muhtaç yaşlıların ve çocukların bulunması kadınların dışarıda çalışmalarını güçleştirebileceğinden evde çalışma, kadınlar tarafından tercih edilen bir faktör olmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. HUKUKİ, EKONOMİK VE SOSYAL AÇIDAN EVDE ÇALIŞANLAR

Türkiye’de evde çalışanların büyük bir çoğunluğunu kendi hesabına çalışanlar meydana getirmektedir. Örneğin, DİE’nin yapmış olduğu HİA sonuçlarına göre 1996 yılında Türkiye’de evde çalışan 242.000 kişinin 131.000’i kendi hesabına çalışmaktadır. Evde çalışanların kazançları, diğer kesimlerde çalışanlara göre daha düşük seviyededir. Kendi hesabına evde çalışanlar ile ücretsiz aile işçisi olarak evde çalışanların elde ettikleri gelirler, ürettikleri ürünlerin satışından meydana gelmektedir. Ürünlerin satışından doğan kar ve zarar sorumlulukları da evde çalışanlara ait olmaktadır.

Türkiye’de 1996 yılında evde çalışanların yaklaşık %77’sini kadınlar oluşturmaktadır. Bu ise evde çalışanların büyük çoğunluğunu kadınların meydana getirdiğini göstermektedir. Evde çalışanların sosyal statüleri buldukları ülkelerdeki koşullara göre değişiklikler göstermektedir. Örneğin, Türkiye’de bulunan evde çalışanla Rusya’da bulunan evde çalışan arasında farklılıklar olabilmektedir. Ülkelerin sahip oldukları değişik kültür ve sosyal yapılarının doğal bir sonucu olarak evde çalışanların kültürel ve sosyal yapıları da farklılıklar göstermektedir. Her ülkenin hukuki, ekonomik ve sosyal yapıları değişik olduğundan, uygulamalarda da çeşitli farklılıklar görülmektedir. Bundan dolayı, evde çalışanlara yönelik sosyal koruma politikalarını oluşturmada her ülke kendi içinde bulunduğu sosyal ve kültürel yapıya uygun şekilde politikalar düzenlemektedir.

30. Evde Çalışanların Hukuki Yapıları

Tarım kesiminde çalışanların hukuki yapıları iki şekilde incelenmektedir. Bunlar, çiftçiler ve yardımcı aile bireyleridir. Çiftçi, bütün işlerden doğrudan sorumlu olan kişidir. Yardımcı aile bireyleri, işlerin yapılması için, ilave işgücü sağlama fonksiyonunu üstlenirler. Bu nedenle taşıdıkları fonksiyonlar da farklılıklar göstermektedir.

Bir ücret veya maaş karşılığında evde çalışanlar ile yevmiye karşılığında evde çalışanlara Türkiye’de de rastlanılmaktadır. Örneğin, HIA sonuçları dikkate alındığında 1996 yılında Türkiye’de 13.000 kişi ücret veya maaş karşılığında evde çalışırken, 27.000 kişi yevmiyeli olarak evde çalışmaktadır. Bunların, toplam evde çalışanlara oranı yaklaşık %16.5’tir.

Evde çalışanların Türkiye’de genellikle hiçbir hukuki statüleri bulunmamaktadır. Evde çalışanların elde etmiş oldukları gelirleri tespit ve kontrol etme olanakları mümkün olamamaktadır. Bunun gibi, çiftçi olarak çalışan evde çalışanın elde ettiği geliri tespit etmek zor olabilmektedir. Kiraladığı toprak parçası üzerinde ne kadar süre ile kalacağı kesin olmayan evde çalışanlar, üretim bakımından en fazla ürünü elde ederek aile gelirini en üst düzeye çıkarma gayretine girerler. Çalışanların yapmış oldukları bu kira sözleşmeleri, genellikle hiç bir hukuki sözleşmelere bağlı olmadığından, bunların gelirlerini kontrol etmek de zor olmaktadır. Bu gruba girenlerin elde ettiği gelirler, genellikle aile bireylerinin geçim standartlarına göre bulunmakla beraber ilave bir gelir elde edememektedirler.

Bazı ülkelerde evde çalışanların sahip oldukları toprak parçaları ortak bir mülkiyetin olabilmektedir. Bu gibi toprak parçaları tek bir kişiye ait değil de bir gruba, bir topluluğa ait olabilir. Burada da her ne kadar ortak bir mülkiyet görülse de, toprağı işleyenler ve bu gelirleri elde edenler, kendi hesaplarına çalıştığından, elde edilen gelirler de kendilerine ait olmaktadır. Ortak mülkiyetli bir arazide mısırını, tütününü ekip, bunların ürünlerini piyasada satıp bir gelir elde eden evde çalışan, bu gelirin kullanım hakkına sahip olmaktadır. Sahiplik kavramı, çok çeşitli şekillerde ortaya çıkmakla beraber, evde çalışanların içinde bulunduğu şartlar da bu sahiplik kavramının farklı özellikler göstermesiyle beraber değişmektedir.

31. Evde Çalışanların Ekonomik Yapıları

Evde çalışanların elde ettikleri gelirlerin, diğer sektörlerde çalışanlara oranla düşük seviyede bulunması, özellikle, gelişmekte olan ülkelerdeki evde çalışanların büyük çoğunluğu için dikkate değer bir durum arz etmektedir. Gelirin düşük olması kırsal alanlarda yaşayan genç nüfusun kentlere göç etmesini zorlamaktadır. Kırsal alanlarda yaşayanlar, gelirlerinin az olması nedeniyle gelirlerini artırabilecek iş alanlarına doğru yönelmeye başlarlar. Bu ise, evde çalışanların buldukları yerlerden ayrılıp, başka

alanlara göç etmesiyle gerçekleşmektedir.

Son yıllarda, Türkiye’de görülen, kırsal alanlardan kentlere doğru yaşanan göç olayı nedeniyle, göç eden kişilerin bazı ekonomik sıkıntılara katıldığı bilinmektedir. En önemlisi, göç edilen yerlerdeki adaptasyon zorlukları başta olmak üzere, yaşanan bir takım sosyal sıkıntı ve güçlüklerin yanında, ekonomik olarak çekilen sıkıntılar nedeniyle insanlar arasında huzursuzluklar yaşanmaktadır. Ayrıca, iş bulmak ümidiyle kentlere göç edenler, düşük ücretle çalışmaya razı olduklarından, ekonomik olarak bir ilerleme kaydedemedikleri gibi, daha önce çektikleri ekonomik güçlüklerden daha kötü duruma da düşebilmektedirler.

Ekonomik olarak çekilen güçlükler, özellikle evde çalışanların başka alanlara yönelmeye başlamasıyla birlikte, geleneksel olarak yapılan el sanatlarının vb. kaybolmasına neden olabileceği için bir takım kültürel değerler de yitirilmiş olabilir. Bu nedenle, göçün ve bunun ötesinde sanayileşmenin getirecek olduğu bazı olumsuz etkiler nedeniyle sosyo kültürel bir takım değerler de kaybolabilir.

Kırsal alanlarda yaşayanların içinde bulunduğu zor koşullar, onların, tarım kesimi başta olmak üzere, bir takım ilave gelir kaynaklarına yönelmesine sebep olmaktadır. Burada belirtilen özellik sadece Türkiye için değil, aynı zamanda bütün ülkeler için geçerli olmaktadır. Göç eden kırsal nüfusun, göç ettiği yerlerde kamu işleri başta olmak üzere, yapım halindeki binalarda birkaç günlüğüne emeğini arz ettikleri görülmektedir. Evde çalışanların daha çok geleneksel türdeki işleri yaptıkları bilinmektedir. Örneğin, Bolivya’da yerli topluluklardaki çalışanların çoğunun yün eğirme ve örgü işlerinde çalıştığı tespit edilmiştir. Yine, Ekvator’da bazı bölgelerde çalışanların hasır şapka ördükleri görülmüştür. Avrupa ülkelerinde ise, son yıllarda tarım dışı üretim faaliyetlerinden elde edilen gelirin arttığı görülmektedir. Almanya’da kırsal nüfusun büyük çoğunluğu gelirini tarım dışı üretim faaliyetlerinden elde etmektedirler. Evde çalışanların buldukları ülkelerde yapmış oldukları işler, o ülkelerin ve dolayısıyla evde çalışanların ekonomik yapıları hakkında bazı bilgileri açığa vurmaktadır.

32. Evde Çalışanların Sosyal İhtiyaçları

Aile işletmelerinde çalışan bir kişi hem işiyle hem de ailesiyle ilgilenmek zorundadır. Bu kişi, ailesiyle birlikte çalışmış olduğu işletmenin menfaatlerini sürekli

olarak uzlaştırmak zorundadır. Evde çalışanlar, aile ve işletme arasındaki uzlaştırmayı çoğu zaman farkında olmadan yapmaktadır. Zaten, evde çalışanın ailesi ve çalıştığı işletme arasındaki uzlaştırmayı gerçekleştirilmesi mümkün olmazsa, her iki kurum arasında bir kopukluk olabileceğinden, istenmeyen durumlar meydana gelebilir. İşletme ile aile arasında meydana gelen özdeşliğin varlığı üreticiler için geliştirilecek sosyal politika tedbirlerine tesir edeceği için çok önemli olmaktadır. Sosyal politikanın normal olarak çalışanlara ve yürütülen ekonomik politikaya uygun olması gerektiği halde, aile hayatı ile mesleki hayat o derece iç içe girmiştir ki, üretime yönelik olarak geliştirilen iktisadi ve sosyal politikaların diğer sektörlerde olmayan bu yakın ilişkiyi dikkate almaları gerekmektedir. Sosyal güvenlik politikalarının da, aile yaşamı ve mesleki yaşam dikkate alınarak geliştirilmesi gerekmektedir.

Sosyal koruma politikaları, kırsal alanlarda yaşayanların kendiliğinden ortaya çıkardıkları sosyal yapıları göz ardı edilmeden geliştirilir ve onlardan faydalanacak şekilde ilişki kurulur. Çeşitli topluluklarda meydana gelen ilişkiler bunun en çarpıcı özelliğini göstermektedirler. Örneğin, Afrika'da çalışanların oluşturdukları hiyerarşik yapı, yaşlılık ve akrabalık ilişkisine bağlı olarak gelişmektedir. Burada, sorumluluklar kadın ve erkekler arasında aşağıdan yukarıya bir hiyerarşi ile geleneksel şekilde dağıtılması gibi sosyal yapılara önem verilmektedir. Aynı şekilde, kızılderili toplumunun kendilerine özgü sosyal kuralları olduğu, çobanlarla üreticiler arasında değer yargıları bakımından farklar bulunduğu özellikleri de göz ardı edilmemelidir (ALPER, 1987, s.49).

Yukarıda belirtilenler, üretime yönelik olarak geliştirilecek sosyal politika tedbirlerinin evde çalışanlar üzerinde mevcut olan geleneksel yapıyı etkileyebileceği düşünüldüğünde, bu konuda yapılması gereken, yeni alınacak tedbirlerle birlikte, mevcut yapının tahrip edilmemesi veya ortadan kaldırılmaması dahil, iyi bir sosyal korumayı gerçekleştirecek olan sosyal güvenlik tedbirlerinin uygulamaya konulmasıdır.

Evde çalışanların sosyal ihtiyaçları, buldukları durumun koşullarıyla yakından ilgilidir. Bu ilişki, evde çalışanların kendine özgü özellikleriyle birlikte iç içedir. Evde çalışanlar çoğu kez kendi yağlarıyla kavrulduğundan, bazı ihtiyaçları tüm çalışanların ihtiyaçlarıyla uyumlu olabilmektedir. Dolayısıyla, bütün çalışanlar için uygulanmakta olan sosyal güvenlik konuları, evde çalışanların yapısına uygun olduğundan, bu sosyal güvenlik tedbirlerinin alınması bütün çalışanlar için yeterli olabilecektir. Ancak, evde çalışanlar,

gelirlerini çoğu kez kendi adına bağımsız çalışmanın özel teknik ve ekonomik kurallarına göre elde ettikleri için, bu kesimin ihtiyaçlarına cevap verebilecek şekilde sosyal güvenlik tedbirlerinin ötesinde tedbirler benimsenmektedir.

Diğer sektörlerde olduğu gibi, evde çalışanları da hastalık, kaza veya analık gibi geçici malullük halleri etkilemektedir. Bireyler, genellikle kendi işiyle uğraştığı için, zarara uğrama durumunda, zararın tazmin edilmesi bazı sorunları da beraberinde getirmektedir. Çalışma gücündeki eksilmenin sonuçları, olayın meydana geliş koşullarına bağlı olarak da değişebilmektedir. Örneğin, yapılan işin büyüklüğü, çalışamaz durumda olan bireyin durumu vb. faktörler sonuca etki edebilmektedir. Bir işi birden fazla kişinin yapabilmesi mümkün oluyorsa, çalışanlardan birinin iş göremezlik halinde, işlerin yürütülmesi veya tamamlanması mümkün olamamaktadır. Böylece, işin tamamlanmasında tek kişi çoğu kez yetersiz olabilmektedir.

İster kaza, ister hastalık nedeniyle meydana gelen geçici çalışmama durumunda pek çok problemlerle karşılaşmaktadır. Bu durumda risklerin oluşumuna ve şiddetine göre işlerin yapılması ve tedbirlerin buna göre alınması gerekecektir. Analık durumu, geçici olarak çalışmama durumuna yol açmaktadır. Genelde, evde çalışan kadınlar, yardımcı aile bireyi statüsünde bulduklarından, onların yoklukları önemli kayıplara yol açmaktadırlar.

Evde çalışanların, uzun dönemde meydana gelebilecek bazı riskleri mevcuttur. Örneğin, bu kişiler ileride iş göremez olduklarında veya yaşlandıklarında veya hastalık durumunda ne yapmaları gerektiğini düşünmek zorundadırlar. Bu kişileri korumak onları bir güvence altına almak, kuşkusuz bu kişilerin gelecekleri için önemli olmaktadır. Gerçekten, iş görmezlik durumu, evde çalışanı hastalık tehlikesinden daha ciddi bir şekilde etkileyecektir. Bunun sonucunda da daha ciddi sorunlara yol açacaktır. İş göremez duruma düşen bireyin uzun bir süre için veya sürekli olarak emeğini üretimin hizmetine sunmaktan mahrum kalması söz konusu olacaktır. Öte yandan iş göremez duruma düşen kişinin ilaç ve tıbbi bakım giderleri veya yeniden çalışabilmesi için gerekli olan bakım giderleri bir takım maliyetlere neden olacağından, bunlar, evde çalışanın ödeme gücünü aşacak bir konuma gelebilir. Evde çalışanın ölmesi durumunda, geride kalanların hayatlarını devam ettirebilmeleri için, mutlaka çalışmaları gerekmektedir. Çünkü, evde çalışanların, genellikle sosyal güvenceleri olmadığından bakıma ve yardıma muhtaç kimselerin bakım ve tedavi giderleri, daha önemlisi, bunların hayatlarını devam ettirebilmeleri için gerekli

olan maddi kaynağın sosyal güvenlik kurumlarından sağlanması mümkün olmadığından, aile bireylerinden geride kalanların mutlaka çalışmaları gerekmektedir. Evde çalışanlar için, ailenin geliri evde yapılan üretime bağlıdır. Bu yüzden, öncelikle, bu gibi durumlarda onların spesifik ihtiyaçlarının gözden geçirilerek bir takım sosyal güvenliklerinin sağlanması gerekmektedir.

Evde çalışan bir kişinin iş göremezlik derecesi yalnızca tehlikenin ortaya çıkardığı fiziksel şartlar değil, içinde bulunduğu duruma bağlı çok sayıda faktör tarafından tayin edilecektir. Aynı şekilde iş göremezliğin sonuçları, evde yapılan üretimin büyüklüğü, çalışanın emeğinin üretim işlerini yerine getirebilme derecesi gibi, evde çalışanın sağlık durumu dışındaki faktörlere de bağlı olacaktır. Burada söz konusu olan, alışılmış iş göremezlik sigortası mekanizmasının, bu durumdaki kişiler için gerekli sosyal koruma fonksiyonunu yerine getirmeyecek olmasındandır.

Yaşlılık kavramı, her alanda olduğu gibi evde çalışma için de aynıdır. Ücretli olarak çalışmayanlar, işgücünün büyük bir kısmının bulunduğu bu alanlarda, belirli yaşlara geldiğinde, işlerin yapılabilmesi için gerekli olan fiziksel emek gücünü uzun süre arz edemeyeceklerdir. Evde çalışmada bu durumda bazı değişikliklerin yapılması gerekecektir. İşletmenin başında bulunan kişi, ilerleyen yaşına rağmen, fonksiyonlarını doğrudan yerine getirebilir. Geleneksel türdeki işleri yapan kişilerde, işlerin gençlere devredilmesi konusunda bir takım isteksizlikler mevcuttur. Bunların nedenlerinin başında, gelirin düşük seviyede olması ve sosyal güvenliklerinin olmaması gelmektedir. Yaşları ilerleyen evde çalışanlar, yaş ve sağlık durumlarına uygun olan işleri yapmayı tercih ederler. Böylece, evde çalışanların emekliliği onlar için çalışma hayatlarının birden bire kesilmesi anlamına gelmez.

Yukarıda yapılan açıklamalara göre, evde çalışanları etkileyen spesifik sosyal ihtiyaçlardan dolayı sosyal güvenlik uygulamasında bazı düzenlemeler yapılması gerekmektedir. Bazen, bu düzenlemeler bile yetersiz kalabilmektedir. Çünkü, evde çalışanın durumuna tesir eden ilave sosyal ihtiyaçlar vardır ve diğer çalışanları korumak için oluşturulan sosyal güvenlik sistemlerinde bu ihtiyaçlara cevap verebilecek tedbirler mevcut değildir.

Sosyal güvenliğin birinci derecedeki görevi kazanç seviyesini garanti etmektir. Gelirlerin ücret olarak verildiği yerlerde sosyal güvenlik tatmin edici garantiyi

sağlayabilmektedir. İşletmenin üretimini etkileyen ve üretilecek ürün miktarı, dış faktör, iş görme durumu aynı zamanda evde çalışanın gelirini de etkileyecektir.

Sosyal güvenlik kavramı, evde çalışanlar için tek başına yeterli bir güvence sağlamakta yetersiz kalabilir. Ancak, bunları yeterli hale getirebilmek için evde çalışanların ihtiyaçlarını karşılayacak yeni tekniklerin geliştirilerek, evde çalışma özendirilip, desteklenmelidir. Evde çalışmanın özendirilmesiyle birlikte tatmin edici sonuçlar alınabilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. TÜRKİYE'DE EVDE ÇALIŞMA

40.Evlerin İşyeri Olarak Kullanılması

Evlerin işyeri olarak kullanılmasına tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de rastlanılmaktadır. DİE'nin Türkiye'de her yıl Nisan ve Ekim aylarında olmak üzere yılda iki kez hazırladığı HİA sonuçları aşağıda verilmektedir.

400.Cinsiyet ve Yaş Grubuna Göre Evde Çalışanlar

1989-1996 yılları itibariyle cinsiyet ve yaş grubuna göre evde çalışanların özelliklerini şöyle sıralamak mümkündür;

1989 yılının Ekim ayında DİE'nin HİA sonuçlarına göre, Türkiye'de toplam çalışanların sayısı 19.373.003 kişidir. Bunların 271.107'si evde çalışmaktadır. Bu ise toplam çalışanların yaklaşık %1'idir. Evde çalışan bu 271.107 kişiden 20.490 kişiyi erkekler, geriye kalan 250.617 kişiyi ise kadınlar meydana getirmektedir.

Türkiye genelinde 1989 yılında evde çalışanların en fazlası 15-19 yaş grubunda görülmekte olup, bunlar 63.645 kişidir. Bu da, toplam çalışanların %0.32'sini oluşturmaktadır. 1989 yılında evde çalışanların en az görüldüğü yaş grubu 3.094 kişi ile 65 ve daha yukarı yaşlardır.

Evde çalışan 20.490 erkekte en fazlasını 3.346 kişi ile 15-19 yaş grubundakiler oluşturmaktadır. Bunları, 3.211 kişi ile 25-29 yaş grubu ve 2.446 kişi ile 45-49 yaş grubundakiler izlemektedir. Evde çalışan erkeklerin en azı 824 kişi ile 65 ve daha yukarı yaşta bulunanlar ile 30-34 yaş grubundakilerde görülmüştür. Evde çalışan erkeklerin toplam çalışanlar içindeki oranı yaklaşık %0.1'dir.

Evde çalışan 250.617 kadından en fazlası 60.299 kişi ile 15-19 yaş grubundadır. Bu

60.299 evde çalışanın toplam çalışanlardaki oranı yaklaşık olarak % 0.3'tür. Evde çalışan kadınların en az istihdam edildiği yaş grubunu ise 2.270 kişi ile 65 ve daha yukarı yaşta bulunanlar meydana getirmektedir. Kadınlar ile erkekler karşılaştırıldığında 1989 yılında evde çalışan erkeklerin sayısının, kadınlardan daha az olduğu görülmektedir.

Tablo 2 :

Ekim 1989 İtibariyle Evde Çalışanların Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Yaş Grubu	Toplam	Erkek	Kadın
12-14	7.667	817	6.850
15-19	63.645	3.346	60.299
20-24	41.030	2.354	38.676
25-29	41.461	3.211	38.250
30-34	33.639	824	32.815
35-39	23.946	1.772	22.174
40-44	16.732	948	15.784
45-49	13.488	2.446	11.042
50-54	12.505	1.765	10.740
55-59	8.206	2.183	6.023
60-64	5.694	—	5.694
65 +	3.094	824	2.270

Kaynak: DİE HİA Sonuçları, 1991, s.73

1990 yılında evde çalışanların sayısında bir önceki yıla göre azalma olmuştur. 1990 yılında toplam 18.887.371 kişiden 126.729'u evde çalışmaktadır. Bu ise toplam çalışanların yaklaşık %0.6'sını oluşturuyor. Evde çalışanların 12.145'i erkek, geriye kalan 114.584'i ise kadındır. Türkiye genelinde evde çalışanların en fazla görüldüğü yaş grubu 22.631 kişi ile 25-29 yaş grubundakiler meydana getirirken bunları, 21.260 kişi ile 15-19 yaş grubu izlemektedir.

Evde çalışan 12.145 erkekten en fazlası 3.308 kişi ile 30-34 yaş görülmektedir.

Evde çalışan erkeklerin en azını ise 832 kişi ile 45-49 ile 65 ve daha yukarı yaş grupları oluşturmaktadır. Evde çalışan erkekler toplam çalışanların yaklaşık %0.06'sını oluşturmaktadır.

Evde çalışan 114.584 kadından en fazla istihdam edilenleri 21.260 kişi ile 15-19 yaş grubundakiler meydana getirmektedir. Bunları 19.434 kişi ile 25-29 yaş grubundakiler izlemektedir. Evde çalışan kadınların en azını 1.412 kişi ile 55-59 yaş grubundakiler oluştururken, evde çalışan kadınların toplam çalışanlara oranı yaklaşık olarak %0.60'dır.

1990 yılında erkeklerin en fazlası 30-34 yaş grubunda görülmüşken, kadınların en fazlası ise 15-19 yaş grubunda görülmüştür. Bu yılda evde çalışan erkeklerde ve kadınlarda azalma olmuştur.

Tablo 3 :

Nisan 1990 İtibariyle Evde Çalışanların Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Yaş Grubu	Toplam	Erkek	Kadın
12-14	5.069	-----	5.062
15-19	21.260	-----	21.260
20-24	18.231	1.865	16.366
25-29	22.631	3.197	19.434
30-34	20.323	3.308	17.015
35-39	9.027	-----	9.027
40-44	11.851	-----	11.851
45-49	5.598	832	4.766
50-54	5.051	-----	5.051
55-59	3.523	2.111	1.412
60-64	3.340	-----	3.340
65 +	832	832	-----

Kaynak: DİE HİA Sonuçları, 1991,s.73

1991 yılında Türkiye genelinde bir önceki yıla oranla çalışanların sayısında artışlar olmuştur. Bu yılda toplam 19.491.948 kişi istihdam edilmiştir. İstihdam edilen bu kişilerden 244.900'ü evde çalışmaktadır. Bu ise toplam çalışanların %1.25'idir. Evde çalışan bu kişilerden 15.666'sı erkek, geriye kalan 229.234 kişi ise kadındır. Türkiye genelinde en fazla evde istihdam edilenlerin görüldüğü yaş grubu 60.860 kişi ile 15-19'dur. Bunları,38.584 kişi ile 20-24 yaş grubundakiler izlemektedir. Evde çalışanların en azı ise 1.011 kişi ile 65 ve daha yukarı yaş gruplarında görülmektedir.

Evde çalışan 15.666 erkek, toplam çalışanların yaklaşık %0.08'ini oluşturmaktadır. Evde çalışanların en fazlası 4.313 kişi ile 30-34 yaş grubunda görülmektedir. Bunları, 3.428 kişi ile 50-54 yaş grubunda evde çalışanlar izlemektedir. Evde çalışanların en azını ise 25-29, 40-44 ve 55-59 yaş grubunda bulunanlar oluşturmaktadır. Bu yaş gruplarında

evde çalışanların sayısı 939'dur.

Evde çalışan 229.234 kadından en fazla istihdam edilen yaş grubu 15-19'dur. Bu yaş grubunda istihdam edilenlerin sayısı 59.381'dir. Bunları 39.584 kişi ile 15-19 yaş grubundakiler izlemektedir. Evde istihdam edilenlerin en azını 1.011 kişi ile 65 ve daha yukarı yaş grubunda bulunanlar oluşturmaktadır.

1991 yılında evde çalışan erkeklerin ve kadınların sayısında bir önceki yıla oranla artış görülmüştür. Evde çalışan kadınların sayısı bu yılda da erkeklerden fazla görülmüştür.

Tablo 4 :

Nisan 1991 İtibariyle Evde Çalışanların Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Yaş Grubu	Toplam	Erkek	Kadın
12-14	14.565	—	14.565
15-19	60.860	1.479	59.381
20-24	39.584	—	39.584
25-29	30.953	939	30.014
30-34	36.940	4.313	32.627
35-39	15.444	2.427	13.017
40-44	15.940	939	15.001
45-49	9.164	—	9.164
50-54	9.987	3.428	6.559
55-59	7.908	939	9.969
60-64	1.342	—	1.342
65 +	2.213	1.202	1.011

Kaynak: DİE HİA Sonuçları, 1992, s.62

1992 yılında toplam 19.528.009 kişi istihdam edilmiştir. İstihdam edilen bu kişilerin 460.437'si evde çalışmaktadır. Evde çalışan bu kişilerin 33.611'ini erkekler, 426.826'sını ise kadınlar oluşturmuştur. Türkiye genelinde evde çalışanların en fazlasını

95.153 kişi ile 15-19 yaş grubunda bulunanlar oluşturmaktadır. Türkiye genelinde evde çalışanların en azını, 6.555 kişi ile 60-64 yaş grubundakiler oluşturmaktadır. Bu yılda evde çalışanlar, toplam çalışanların yaklaşık %2.35'ini oluşturmaktadır.

Evde alışan erkeklerin en fazla görüldüğü yaş grubu 15-19'dur. Bu yaş grubunda çalışanların sayısı 6.738'dir. Bunları, 5.596 ile 65 ve daha yukarı yaşta bulunanlar izlemektedir. En azı ise 741 kişi ile 55-59 yaş grubunda görülmektedir. Evde alışan erkekler toplam çalışanların yaklaşık %0.17'sini oluşturmaktadır.

Evde istihdam edilen kadınların en fazla görüldüğü yaş grubu 88.415 kişi ile 15-19'dur. Bunları, 64.346 kişi ile 20-24 yaş grubundakiler izlemektedir. Evde alışanların en azını 2.915 kişi ile 60-64 yaş grubundakiler oluşturmaktadır.

Tablo 5 :

Ekim 1992 İtibariyle Evde alışanların Yaş Grubu ve Cinsiyete göre Dağılımı

Yaş Grubu	Toplam	Erkek	Kadın
12-14	47.453	----	47.453
15-19	95.153	6.738	88.415
20-24	65.235	889	64.346
25-29	47.990	2.937	45.053
30-34	61.125	1.296	59.829
35-39	42.146	2.825	39.321
40-44	41.549	1.801	39.748
45-49	17.721	2.481	15.240
50-54	15.039	4.667	10.372
55-59	8.435	741	7.694
60-64	6.555	3.640	2.915
65 +	12.036	5.596	6.440

1993 yılında, bir önceki yıla oranla, çalışanlarda 229.164 kişilik bir azalma görülmüştür. Bu yılda toplam 19.298.845 kişi çalışmaktadır. Toplam çalışanlarda meydana gelen bu azalma evde çalışanlara da yansımıştır. 1993 yılında istihdam edilen toplam 19.298.845 kişinin 134.966'sı evde çalışmaktadır. Evde çalışan bu kişilerin 15.109'unu erkekler 119.857'sini kadınlar oluşturmaktadır. Türkiye genelinde evde çalışanların en fazlasını 29.299 kişi ile 30-34 yaş grubundakiler meydana getirmektedir. Bunları, 19.046 kişi ile 15-19 yaş grubundakiler izlemektedir. Evde çalışanların en azını 2.838 kişi ile 50-54 yaş grubundakiler oluşturmaktadır. Bu yılda evde çalışanlar toplam çalışanların %0.69'unu oluşturmaktadır.

1993 yılında evde çalışan 15.109 erkekten en fazlası, 3.552 kişi ile 60-64 yaş grubunda görülmektedir. Bunları, 2.802 kişi ile 55-59 yaş grubundakiler izlemektedir. Evde istihdam edilenlerin en azını ise, 815 kişi ile 25-29 yaş grubundakiler oluşturmuştur.

119.857 evde çalışan kadından en fazla evde çalışanları 27.461 kişi ile 30-34 yaş grubunda bulunanlar meydana getirmektedir. Bunları, 19.046 kişi ile 15-19 yaş grubundakiler izlemektedir. Evde çalışan kadınların en az görüldüğü yaş grubu ise, 120 kişi ile 55-59 yaş grubunda görülmüştür.

Evde çalışanlarda 1993 yılında bir önceki yıla oranla azalma görülmüştür. Evde çalışan erkeklerin en fazla görüldüğü yaş grubu 60-64 olurken, kadınlarda en fazla görülen yaş grubu ise 30-34 olmuştur.

Tablo 6 :

Nisan 1993 İtibariyle Evde Çalışanların Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Yaş Grubu	Toplam	Erkek	Kadın
12-14	---	---	---
15-19	19.046	---	19.046
20-24	13.527	---	13.527
25-29	14.569	815	13.754
30-34	29.299	1.838	27.461
35-39	16.446	2.028	14.418
40-44	13.917	1.023	12.894
45-49	8.453	2.028	6.425
50-54	2.838	---	2.838
55-59	4.008	2.802	1.206
60-64	6.546	3.552	2.994
65 +	6.317	1.023	5.294

Kaynak: DİE HİA Sonuçları, 1994, s.64

1994 yılı Ekim ayında açıklanan anket sonuçlarına göre Türkiye’de istihdam edilenlerin sayısında artışlar görülmüştür. Bu yılda 20.396.000 kişinin 294.000’i evde çalışmaktadır. Bu ise toplam çalışanların yaklaşık %1.344’ünü oluşturmaktadır. Bu evde çalışan 294.000 kişinin 58.000’i erkek, 236.000’i kadındır. 1994 yılında evde çalışanların en fazlası 51.000 kişi ile 20-24 yaş grubunda bulunmuştur. Bunları, 45.000 ile 30-34 yaş grubundakiler izlemektedir. Türkiye genelinde 1994 yılında evde çalışanların en azını 50-55 yaş grubundakiler oluşturmuştur. Bu yaş grubunda evde çalışanların sayısı 5000’dir.

Evde çalışan erkeklerin 1994 yılında en fazla görüldüğü yaş grubu 8.000 kişi ile 25-29’dur. Bunları, 7.000 kişi ile 15-19, 20-24, 40-44, ve 65 ve daha yukarı yaş gruplarında bulunanlar izlemektedir. Evde çalışanların en az görüldüğü yaş grupları, 2.000 kişi ile 55-59 ve 60-64 olmuştur.

Evde çalışan kadınların en fazlası 15-19 yaş grubunda bulunmaktadır. Bu yaş grubundakilerin 44.000'i evde çalışmaktadır. Bunları, 41.000 kişi ile 30-34 yaş grubundakiler izlemektedir. Evde istihdam edilenlerin en azını, 3.000 kişi ile 55-59 yaş grubundakiler meydana getirmektedir.

1994 yılında evde çalışanların en fazlasını erkeklerde 25-29, kadınlarda ise 15-19 yaş grubunda bulunanlar oluşturmuştur. Bu yılda evde çalışanlarda bir önceki yıla oranla bir artış görülmüştür.

Tablo 7 :

Ekim 1994 İtibariyle Evde Çalışanların Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Yaş Grubu	Toplam	Erkek	Kadın
12-14	12.000	3.000	9.000
15-19	51.000	7.000	44.000
20-24	34.000	7.000	27.000
25-29	33.000	8.000	25.000
30-34	45.000	4.000	41.000
35-39	32.000	6.000	26.000
40-44	26.000	7.000	19.000
45-49	22.000	2.000	20.000
50-54	9.000	3.000	6.000
55-59	5.000	2.000	3.000
60-65	12.000	2.000	10.000
65 +	12.000	7.000	5.000

Kaynak : DİE HİA Sonuçları,1996, s.94

1995 yılında istihdam edilen 20.834.000 kişinin 226.000'ini evde çalışanlar oluşturmaktadır. Bir önceki yıl dikkate alındığında toplam çalışanlarda artış gözlenirken, evde çalışanlarda azalma olmuştur. Bu yılda evde çalışanların 36.000'i erkek , geriye kalan

191.000'i kadındır. Türkiye genelinde 226.000 evde çalışanın en fazla görüldüğü yaş grupları 36.000 kişi ile 35-39'dur. Evde çalışanların en azını 3.000 kişi ile 12-14 yaş grubundakiler oluşturmuştur. Evde çalışanların toplam çalışanlardaki oranı yaklaşık %1.08'dir. Bu ise, bir önceki yıla oranla azalışı ifade etmektedir.

Evde çalışan 36.000 erkekte en fazlasını 9.000 kişi ile 20-24 yaş grubunda bulunanlar oluşturmuştur. Bunları 4.000 kişi ile 50-54 ve 55-59 yaş grubunda bulunanlar izlemiştir. En az evde çalışanın görüldüğü yaş grubunu 2.000 kişi ile 12-14, 25-29, 45-49, 60-64, ve 65 ve daha yukarı yaşta bulunanların oluşturdukları gruplar meydana getirmiştir.

Kadınların en fazlası 35-39 yaş grubunda görülmektedir. Bu yaş grubundaki kadınların 32.000'i evde çalışmaktadır. Bunları, 30.000 ile 30-34 yaş grubundakiler izlemiştir. Evde çalışan kadınların en azını ise 1.000 kişi ile 12-14 yaş grubundakiler meydana getirmiştir. Bu yılda evde çalışan erkeklerin en fazlası 20-24 yaş grubunda görülürken, kadınlarda bu yaş grubu 35-39 olmuştur.

Tablo 8 :

Nisan 1995 İtibariyle Evde Çalışanların Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Yaş Grubu	Toplam	Erkek	Kadın
12-14	3.000	2.000	1.000
15-19	31.000	3.000	28.000
20-24	29.000	9.000	20.000
25-29	26.000	2.000	24.000
30-34	30.000	—	30.000
35-39	35.000	3.000	32.000
40-44	24.000	3.000	21.000
45-49	15.000	2.000	13.000
50-54	14.000	4.000	10.000
55-59	7.000	4.000	3.000
60-64	5.000	2.000	3.000
65 +	6.000	2.000	4.000

Kaynak : DİE HİA Sonuçları, 1997, s.94

1996 yılında, 1995 yılına oranla toplam çalışanlarda bir artış görülmüştür. Bu yılda toplam 21.376.000 kişi istihdam edilmiştir. Toplam istihdam edilen 21.376.000 kişinin 242.000'i evde çalışmaktadır. Bu evde çalışanların 54.000'i erkek, 188.000'i kadındır. Evde çalışanların Türkiye genelinde en fazla yoğunlaştığı yaş grupları 25-29 ve 30-34 olmuştur. Bu yaş gruplarında istihdam edilenlerin sayısı 32.000'dir. Bunları 30.000 kişi ile 20-24 yaş grubundakiler izlemektedir. En az evde çalışanların görüldüğü yaş grupları ise, 3.000 kişi ile 60-64'tür. Evde çalışanlar toplam çalışanların yaklaşık % 1.13'ünü oluşturmaktadır.

54.000 evde çalışan erkekten en fazlasını 9.000 kişi ile 15-19 yaş grubundakiler oluşturmuştur. Bunları, 7.000 kişi ile 30-34 yaş grubunda bulunanlar izlemiştir. En az evde çalışan erkeklerin görüldüğü yaş gruplarını 1.000 kişi ile 60-64 olmuştur.

1996 yılında evde çalışan 188.000 kadından en fazlasını 28.000 kişi ile 35-39 yaş grubundakiler oluşturmuştur. Bunları, 26.000 kişi ile 20-24 yaş grubunda bulunanlar izlemiştir. Evde çalışan kadınların en azını ise, 3.000 kişi ile 60-64 ile 65 ve daha yukarı yaşta bulunanlar meydana getirmiştir.

Tablo 9 :

Nisan1996 İtibariyle Evde Çalışanların Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Yaş Grubu	Toplam	Erkek	Kadın
12-14	5.000	-----	5.000
15-19	30.000	9.000	21.000
20-24	28.000	2.000	26.000
25-29	32.000	8.000	24.000
30-34	32.000	7.000	25.000
35-39	31.000	4.000	27.000
40-44	27.000	6.000	21.000
45-49	23.000	5.000	18.000
50-54	18.000	6.000	12.000
55-59	12.000	5.000	7.000
60-64	3.000	1.000	2.000
65 +	5.000	2.000	3.000

Kaynak : DİE HİA Sonuçları,1997, s.94

Aşağıdaki grafikte evde çalışanların cinsiyete göre dağılımı verilmektedir. Bu grafiğe göre evde çalışan erkeklerin sayısı evde çalışan kadınlardan azdır. 1989 yılında 20.490 evde çalışan erkek var iken, kadınlarda evde çalışanların sayısı bu yılda 250.617 olmuştur.

1990 yılında evde çalışan erkeklerin ve kadınların sayısında bir önceki yıla göre azalma olmuştur. 1991 yılında ise erkek ve kadınların sayısında bir artış görülmekte olup,

bu artış 1992 yılına kadar devam etmektedir. 1993 yılında ise evde çalışanlarda büyük bir azalma gerçekleşmiştir.

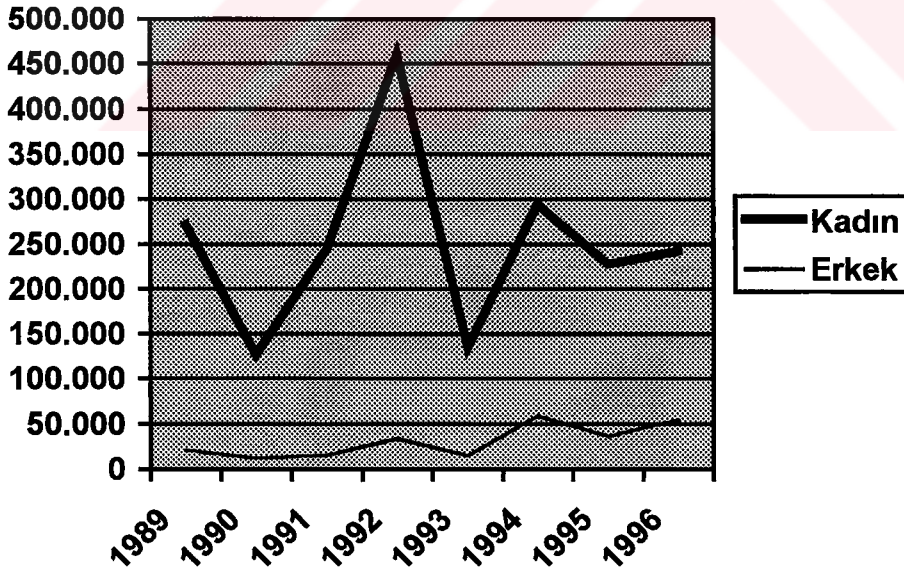
1992 yılında 33.611 erkek evde çalışırken, 1993 yılında bu rakam 15.109 olmuştur. Yine 1992 yılında evde çalışan kadınların sayısında bir önceki yıla oranla azalma meydana gelmiştir. 1992 yılında evde çalışan kadınların sayısı 426.836 iken, bu rakam 1993 yılında 119.857 olmuştur.

1994 yılında evde çalışanların sayısında artış meydana gelmiştir. 1995 yılında ise evde çalışanların sayısında azalma meydana gelmiştir. 1994 yılında evde çalışan erkeklerin sayısı 58.000 iken 1995 yılında 36.000 olmuştur. Kadınların sayısı 1994 yılında 236.000 iken 1995 yılında 191.000'e düşmüştür.

1996 yılında bir önceki yıla oranla evde çalışanların sayısında artış olmasına rağmen evde çalışan kadınların sayısında azalma meydana gelmiştir.

Grafik 1:

Evde Çalışanların Cinsiyete Göre Dağılımı

401.İktisadi Faaliyet Kollarına Göre Evde Çalışanlar

Türkiye’de iktisadi faaliyet kollarına göre evde çalışanların özelliklerini şöyle sıralamak mümkündür;

1989 yılındaki anket sonuçlarına göre Türkiye’de 271.107 evde çalışanın 207.703 kişisi imalat sanayiinde çalışmaktadır. Bunlar ise evde çalışanların yaklaşık %76.6’sını oluşturmaktadır. Bunları 56.192 kişi ile toplum hizmetleri sosyal ve kişisel hizmetler kolunda çalışanlar, 4.740 kişi ile toptan ve perakende ticaret, lokanta ve oteller kolunda çalışanlar ve 2.472 kişi ile mali kurumlar,sigorta,taşınmaz mallara ait işler ve kurumlar ve yardımcı iş hizmetleri kolunda çalışanlar izlemektedir.

İktisadi faaliyet kollarında 20.490 erkek evde çalışmaktadır. Bunların en fazlası toplamda olduğu gibi imalat sanayi kollarında çalışmaktadır. İmalat sanayi kollarında çalışanların sayısı 11.506’dır. Bunları, 4.740 kişi ile toptan ve perakende ticaret, lokanta ve oteller kolunda çalışanlar izlemektedir. İmalat sanayi kollarında çalışanlar evde çalışanların yaklaşık %4.24’ünü oluşturmaktadır. Toptan ve perakende ticaret, lokanta ve oteller kolunda ise bu oran % 1.74’tür.

Evde istihdam edilen 250.617 kadından196.197 kişi imalat sanayii kolunda, 54.420 evde çalışan kadın ise toplum hizmetleri sosyal ve kişisel hizmetler kolunda istihdam edilmiştir.

Tablo 10 :

Ekim 1989 İtibariyle Evde Çalışanların İktisadi Faaliyet Kolu ve Cinsiyete Göre Dağılımı

İktisadi Faaliyet Kolu	Toplam	Erkek	Kadın
İmalat sanayii.....	207.703	11.506	196.197
Toptan ve perakende ticaret, lokanta ve oteller.....	4.740	4.740	-----
Mali kurumlar, sigorta ,taşınmaz mallara ait işler.....	2.472	2.472	-----
Toplum hizmetleri , sosyal ve kişisel hizmetler	56.192	1.772	54.420

1990 yılında Türkiye’de evde çalışanların 109.041’i imalat sanayii kolunda çalışmaktadır. Bu ise evde çalışanların yaklaşık %86’sını oluşturmaktadır. Bunları, 13.307 kişi ile toplum hizmetleri sosyal ve kişisel hizmetler kolunda çalışanlar izlemektedir. İktisadi faaliyet kollarında istihdam edilenlerin 12.145’i erkek,114.584’ü kadındır.

Evde çalışan 12.145 erkekten 7.583’ü imalat sanayi kollarında istihdam edilmiştir. Bunları, 3.730 kişi ile mali kurumlar,sigorta,taşınmaz mallara ait işler,kurumlar ve yardımcı iş hizmetlerinde izlemektedir.

114.584 kadından 101.458’i imalat sanayi kolunda istihdam edilmiştir. İmalat sanayi kollarında çalışan evde çalışan kadınlar toplam evde çalışanların yaklaşık %80’ini oluşturmaktadır. Bunları, 12.475 kişi ile toplum hizmetleri sosyal ve kişisel hizmetler kolunda çalışanlar izlemektedir.

Tablo 11 :

Nisan 1990 İtibariyle Evde Çalışanların İktisadi Faaliyet Kolu ve Cinsiyete Göre Dağılımı

İktisadi Faaliyet Kolu	Toplam	Erkek	Kadın
İmalat sanayii.....	109.041	7.583	101.458
Mali Kurumlar,sigorta,taşınmaz mallara ait işler.....	4.381	3.730	651
Toplum hizmetleri ,sosyal ve kişisel hizmetler.....	13.307	832	12.475

Kaynak:DİE HİA Sonuçları,1991,s.74

1991 yılında Türkiye’de 244.900 evde çalışandan 227.001’i imalat sanayii kolunda,13.132’si toplum hizmetleri sosyal ve kişisel hizmetler kolunda istihdam edilmiştir. İmalat sanayi kollarında istihdam edilenler evde çalışanların yaklaşık %92’sini oluştururken, bu oran toplum hizmetlerinde yaklaşık %5.3 olmaktadır.

Evde istihdam edilen 15.666 erkekten 8.580’i imalat sanayii kolunda, 4.767’si mali kurumlar, sigorta. Taşınmaz mallara ait işler, kurumlar ve yardımcı iş hizmetleri kolunda istihdam edilmiştir.

Evde çalışan kadınların 218.421’i imalat sanayi kolunda, 10.813’ü ise toplum hizmetleri, sosyal ve kişisel hizmetler kolunda istihdam edilmiştir.

Tablo 12 :

Nisan 1991 İtibariyle Evde Çalışanların İktisadi Faaliyet Kolu ve Cinsiyete Göre Dağılımı

İktisadi Faaliyet Kolu	Toplam	Erkek	Kadın
İmalat sanayi.....	227.001	8.580	218.421
Mali Kurumlar, sigorta, taşınmaz mallara ait işler.....	4.767	4.767	—
Toplum hizmetleri, sosyal ve kişisel hizmetler.....	13.132	2.319	10.813

Kaynak: DİE HİA Sonuçları, 1992, s.63

1992 yılında 433.622 kişi imalat sanayi kollarında istihdam edilmiştir. Bu ise, toplam evde çalışanların yaklaşık %94.17'sini oluşturmaktadır. Bunları, 19.154 kişi ile toplum hizmetleri sosyal ve kişisel hizmetler kollarında çalışanlar izlemektedir. Bu ise evde çalışanların yaklaşık %'4.15'idir.

1992 yılında evde çalışan erkeklerin 23.038'i imalat sanayi kolunda istihdam edilirken 4.850 evde çalışan, mali kurumlar, sigorta, taşınmaz mallara ait işler, kurumlar ve yardımcı iş hizmetleri kolunda çalışmaktadır.

1992 yılında istihdam edilen kadınların 410.584'ü imalat sanayii kollarında, 15328'i toplum hizmetleri sosyal ve kişisel hizmetler kollarında, 914'ü ise mali kurumlar, sigorta, taşınmaz mallara ait işler, kurumlar ve yardımcı iş hizmetleri kollarında istihdam edilmiştir.

Tablo 13 :

Ekim 1992 İtibariyle Evde Çalışanların İktisadi Faaliyet Kolu ve Cinsiyete göre Dağılımı

İktisadi Faaliyet Kolu	Toplam	Erkek	Kadın
İmalat sanayi.....	433.622	23.038	410.584
Toptan ve perakende .ticaret., lokanta .ve oteller.....	1.897	1.897	—
Mali kurumlar ,sigorta, taşınmaz mallara ait işler.....	5.764	4.850	914
Toplum hizmetleri, sosyal ve kişisel hizmetler.....	19.154	3.826	15.328

Kaynak: DİE HİA Sonuçları, 1993, s.67

1993 yılında 105.568 evde çalışan imalat sanayii kollarında istihdam edilirken, 23.486'sı toplum hizmetleri sosyal ve kişisel hizmetler kollarında çalışmıştır. İmalat sanayi kollarında çalışanlar evde çalışanların yaklaşık %78'ini oluştururken, toplum hizmetlerinde bu rakam yaklaşık %17.4 olmaktadır.

1993 yılında evde istihdam edilen erkeklerin en fazlası 5.390 kişi ile toplum hizmetleri sosyal ve kişisel hizmetler kollarında görülmüştür. Bunları, 3.807 kişi ile imalat sanayii kollarında çalışanlar izlemektedir.

Evde çalışan kadınların en fazla görüldüğü iktisadi faaliyet kolu 101.761 kişi ile imalat sanayi koludur. Bunları, 18.096 kişi ile toplum hizmetleri sosyal ve kişisel hizmetler kolunda istihdam edilenler izlemektedir.

Tablo 14 :

Nisan 1993 İtibariyle Evde Çalışanların İktisadi Faaliyet Kolu ve Cinsiyete Göre Dağılımı

İktisadi Faaliyet Kolu	Toplam	Erkek	Kadın
İmalat sanayii.....	105.568	3.807	101.761
Toptan ve perakende ticaret lokanta ve oteller.....	2.843	2.843	---
Mali kurumlar,sigorta,taşınmaz mallara ait işler.....	3.069	3.069	---
Toplum hizmetleri,sosyal ve kişisel hizmetler.....	23.486	5.290	18.096

Kaynak : DİE HİA Sonuçları,1994, s.65

1994 yılında evde çalışan 294.000 kişinin 248.000'i imalat sanayi kolunda istihdam edilmiştir. Evde çalışan bu kişileri 37.000 kişi ile toplum hizmetleri sosyal ve kişisel hizmetler kolunda çalışanlar izlemektedir. İmalat sanayi kollarında 1994 yılında evde çalışanlar toplam evde çalışanların yaklaşık %84.3'ünü oluştururken, bu rakam toplum hizmetlerinde çalışanlarda yaklaşık %12.5 olmaktadır.

Evde çalışan erkeklerin en fazla çalıştığı iktisadi faaliyet kolu 42.000 kişi ile imalat sanayii olmuştur. Bunları, 10.000 kişi ile toplum hizmetleri sosyal ve kişisel hizmetler, 3.000 kişi ile toptan ve perakende ticaret, lokanta ve oteller kollarında ve mali kurumlar, sigorta, taşınmaz mallara ait işler, kurumlar ve yardımcı iş hizmetleri kollarında çalışanlar izlemektedir.

236.000 evde çalışan kadının en fazla istihdam edildiği faaliyet kolu 206.000 kişi ile imalat sanayii kolu olmuştur. Bu ise evde çalışan kadınların yaklaşık %87.2'sini oluşturmaktadır. Bunları 27.000 kişi ile toplum hizmetleri sosyal ve kişisel hizmetler kolunda çalışanlar izlemektedir. Bunlar da evde çalışanların yaklaşık %11.4'ü olmaktadır.

Tablo 15 :

Ekim1994 İtibariyle Evde Çalışanların İktisadi Faaliyet Kolu ve Cinsiyete Göre Dağılımı

İktisadi Faaliyet Kolu	Toplam	Erkek	Kadın
İmalat sanayi.....	248.000	42.000	206.000
Toptan ve perakende ticaret ,lokanta ve oteller.....	6.000	3.000	3.000
Mali kurumlar,sigorta,taşınmaz mallara ait işler.....	3.000	3.000	1.000
Toplum hizmetleri,sosyal ve kişisel hizmetler.....	37.000	10.000	27.000

Kaynak : DİE HİA Sonuçları,1996, s.95

1995 yılında toplam 169.000 kişi imalat sanayi kollarında çalışmıştır. Bunları, 44.000 kişi ile toplum hizmetleri sosyal ve kişisel hizmetler kolunda çalışanlar izlerken, toptan ve perakende ticaret,lokanta ve oteller kolunda çalışanların sayısı ise 13.000'dir. Mali kurumlar, sigorta, taşınmaz mallara ait işler, kurumlar ve yardımcı iş hizmetleri kollarında çalışanların sayısı ise 1.000'dir.

1995 yılında evde çalışan erkeklerin en fazla görüldüğü iktisadi faaliyet kolu 16.000 kişi ile imalat sanayii koludur. Evde çalışan erkeklerin 10.000'i toptan ve perakende ticaret, lokanta ve oteller kolunda, 9.000'i ise toplum hizmetleri, sosyal ve kişisel hizmetler kollarında çalışmaktadır.

Kadınların 152.000'i imalat sanayii kollarında istihdam edilmiştir. Bu ise evde çalışanların yaklaşık %67.2'sini oluşturmaktadır. Toplum hizmetleri, sosyal ve kişisel hizmetler kollarında istihdam edilen kadınların sayısı ise 35.000 olarak görülmüştür.

Tablo 16 :

Nisan1995 İtibariyle Evde çalışanların İktisadi Faaliyet Kolu ve Cinsiyete Göre Dağılımı

İktisadi faaliyet kolu	Toplam	Erkek	Kadın
İmalat sanayii.....	169.000	16.000	152.000
Toptan ve perakende ticaret,lokanta ve oteller.....	13.000	10.000	3.000
Mali kurumlar,sigorta,taşınmaz mallara ait işler.....	1.000	-----	1.000
Toplum hizmetleri sosyal ve kişisel hizmetler.....	44.000	9.000	35.000

Kaynak : DİE HİA Sonuçları,1997,s.95

1996 yılında toplam 207.000 kişi imalat sanayi kollarında istihdam edilmiştir. İmalat sanayi kollarında çalışanlar, evde çalışanların yaklaşık %85'ini oluşturmaktadır. Bunları, 24.000 kişi ile toplum hizmetleri,sosyal ve kişisel hizmetler kolunda çalışanlar izlerken, bunlar da evde çalışanların yaklaşık %9.9'u olmaktadır.

1996 yılında evde çalışan erkeklerin en fazla istihdam edildiği faaliyet kolu 44.000 kişi ile imalat sanayii kolları olmuştur. Bunları, 3.000 kişi ile tarım,ormancılık,avcılık ve balıkçılık ile toplum hizmetleri, sosyal ve kişisel hizmetler kollarında çalışanlar izlemektedir.

Kadınların 163.000'i imalat sanayii kollarında faaliyet gösterirken, toplum hizmetleri, sosyal ve kişisel hizmetlerde çalışan kadınların sayısı ise 21.000'dir. Erkeklerde ise, 1993 yılı hariç en fazlası imalat sanayi kollarında rastlanırken, bunu toplum hizmetleri izlemektedir. Erkekler ile kadınlar karşılaştırıldığında ise, kadınların daha çok imalat sanayi kollarında çalışmayı tercih ettikleri görülmüştür.

Tablo 17:

Nisan 1996 İtibariyle Evde Çalışanların İktisadi Faaliyet Kolu Ve Cinsiyete Göre Dağılımı

İktisadi Faaliyet Kolu	Toplam	Erkek	Kadın
Tarım, ormancılık, avcılık, balıkçılık vb.....	7.000	3.000	4.000
İmalat sanayii.....	207.000	44.000	163.000
İnşaat ve bayındırlık işleri.....	1.000	1.000	-----
Toptan ve perakende ticaret, lokanta ve oteller.....	1.000	1.000	-----
Mali kurumlar, sigorta, taşınmaz mallara ait işler.....	1.000	1.000	-----
Toplum hizmetleri, sosyal ve kişisel hizmetler.....	24.000	3.000	21.000

Kaynak : DİE HİA Sonuçları, 1997, s.95

Aşağıdaki grafik evde çalışanların en fazla hangi iktisadi faaliyet kollarında çalıştıklarını göstermektedir. Bu grafiğe göre evde çalışanların en fazlası imalat sanayi kollarında görülmüştür.

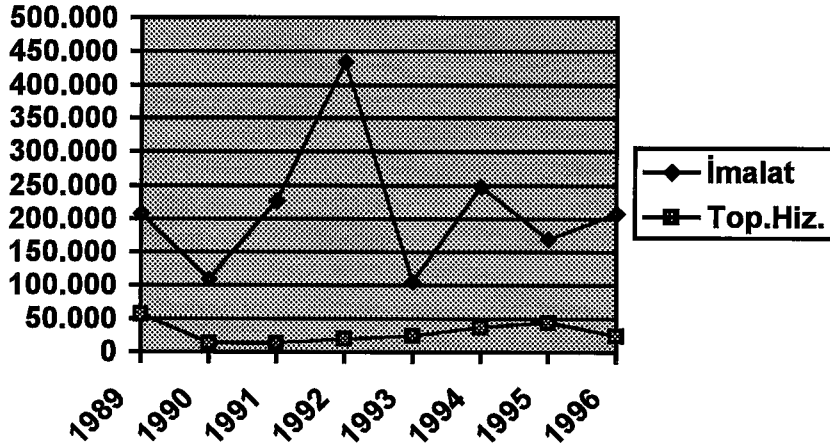
1989 yılında imalat sanayi kollarında çalışanların sayısı 207.703 iken 1990 yılında 109.041'e düşmüştür. Yine aynı şekilde toplum hizmetleri kollarında evde çalışanların sayısı 1989 yılında 56.192 iken 1990 yılında 13.307'ye düşmüştür.

1991 yılında imalat sanayi kollarında evde çalışanların sayısında artış olmuşken, toplum hizmetleri kollarında evde çalışanların sayısı azalmıştır. 1992 yılında ise bir önceki yıla oranla imalat sanayi kollarında ve toplum hizmetleri kollarında artış olmuştur.

1993 yılında imalat sanayi kollarında evde çalışanların sayısı azalırken, toplum hizmetleri kollarında evde çalışanların sayısında artış olmuştur. Toplum hizmetleri kollarında evde çalışanların sayısındaki artışlar 1995 yılına kadar devam ederken, imalat sanayi kollarında 1995 yılında bir önceki yıla oranla azalma olmuştur. 1996 yılında ise bir önceki yıla oranla toplum hizmetleri kollarında çalışanların sayısında azalma olurken, imalat sanayi kollarında ise artış olmuştur.

Grafik : 2

İktisadi Faaliyet Kollarına Göre Evde Çalışanlar

402.Meslek Grubuna Göre Evde Çalışanlar

1989-1996 yılları itibariyle evde çalışanların meslek gruplarıyla ilgili bilgiler aşağıya çıkarılmıştır;

1989 yılında evde çalışan 271.107 kişiden 206.812'si tarım dışı faaliyetleri yerine getirmektedir. Bunlar ise evde çalışanların yaklaşık %76.2'si olmaktadır. Bunları 54.818 kişi ile hizmet işlerinde çalışanlar izlemektedir. Bunlarında evde çalışanlara oranı yaklaşık %20 olmaktadır.

1989 yılında evde çalışan 20.490 erkekten 11.506'sı tarım dışı üretim faaliyetlerinde istihdam edilmişlerdir. Evde çalışanların 5.564'ünü hizmet işlerinde çalışanlar, 1.772'sini hizmet işlerinde çalışanlar, 1.648'ini ise idari evde çalışanlar meydana getirmiştir.

Evde çalışan kadınların 195.306'sını tarım dışı üretim faaliyetinde çalışanlar oluşturmuştur. Bu ise evde çalışanların yaklaşık %72'sini oluşturmaktadır. Evde çalışan kadınların 53.046'sını hizmet işlerinde çalışanlar oluştururken, 2.265 evde çalışan kadın ise ilmi ve teknik elemanlar, serbest meslek sahipleri ve bunlarla ilgili mesleklerde istihdam edilmişlerdir.

Tablo 18 :

Ekim 1989 İtibariyle Evde Çalışanların Meslek Grubu ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Meslek Grubu	Toplam	Erkek	Kadın
İlmi ve teknik elemanlar,serbest meslek sahipleri vb.	2.265	—	2.265
İdari personel vb. çalışanlar.....	1.648	1.648	—
Ticaret ve satış personeli.....	5.564	5.564	—
Hizmet işlerinde çalışanlar.....	54.818	1.772	53.046
Tarım dışı üretim faaliyetinde çalışanlar.....	206.812	11.506	195.306

Kaynak: DİE HİA Sonuçları,1991,s.75

1990 yılında Türkiye genelinde evde çalışanların 109.041'ini tarım dışı üretim faaliyetinde çalışanlar oluşturmaktadır. Bu ise evde çalışanların yaklaşık %86'sını oluşturmaktadır. Evde çalışanların 9.926'sını hizmet işlerinde çalışanlar oluştururken bu ise evde çalışanların yaklaşık %7.8'i olmaktadır.

Evde çalışan erkeklerin 7.583'ünü tarım dışı üretim faaliyetlerinde çalışanlar oluşturmuştur. İlmi ve teknik elemanlar, serbest meslek sahipleri ve bunlarla ilgili mesleklere sahip olan erkeklerin sayısı ise 2.697'dir. Evde çalışan erkeklerin 1.033'ünü idari ve benzeri çalışanlar oluşturmuştur.

Tarım dışı üretim faaliyetinde çalışan kadınların sayısı 101.458'dir. Evde çalışan kadınların 9.926'sı hizmet işlerinde çalışırken, 3.200 evde çalışan kadını ise ilmi ve teknik elemanlar, serbest meslek sahipleri ve bunlarla ilgili meslekler grubundakiler meydana getirmiştir.

Tablo 19 :

Nisan 1990 İtibariyle Evde Çalışanların Meslek Grubu ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Meslek Grubu	Toplam	Erkek	Kadın
İlmi ve teknik elemanlar, serbest meslek sahipleri vb.....	5.897	2.697	3.200
İdari personel ve benzeri çalışanlar.....	1.033	1.033	—
Ticaret ve satış personeli.....	832	832	—
Hizmet işlerinde çalışanlar.....	9.926	—	9.926
Tarım dışı üretim faaliyetinde çalışanlar.....	109.041	7.583	101.458

Kaynak: DİE HİA Sonuçları,1991,s.75

1991 yılında toplam 228.480 kişiyi tarım dışı üretim faaliyetinde çalışanlar oluşturmuştur. Bunlar, evde çalışanların yaklaşık olarak %93.2'sini oluşturmaktadır. Bunları, 8.909 kişi ile ilmi ve teknik elemanlar, serbest meslek sahipleri izlemektedir.

1991 yılında evde çalışan erkeklerin en fazla sahip olduğu meslek grubunu 10.059 kişi ile tarım dışı üretim faaliyetinde çalışanlar oluşturmuştur. Bunları 5.607 kişi ile ilmi ve teknik elemanlar,serbest meslek sahipleri izlemiştir.

Kadınların 218.421'i tarım dışı üretim faaliyetinde çalışırken,7.511 kişi hizmet işlerinde çalışmaktadır. Kadınların 3.302'si ise ilmi ve teknik elemanlar,serbest meslek sahipleri olarak istihdam edilmişlerdir.

Tablo 20 :

Nisan1991 İtibariyle Evde Çalışanların Meslek Grubu ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Meslek Grubu	Toplam	Erkek	Kadın
İlmi ve teknik elemanlar, serbest meslek sahipleri.....	8.909	5.607	3.302
Hizmet işlerinde çalışanlar.....	7.511	—	7.511
Tarım dışı üretim faaliyetinde çalışanlar.....	228.480	10.059	218.421

Kaynak: DİE HİA Sonuçları,1992 s.64

1992 yılında evde çalışanların 436.424'ünü tarım dışı üretim faaliyetinde çalışanlar

oluşturmuştur. Bu yılda tarım dışı üretim faaliyetinde bulunanlar, evde çalışanların yaklaşık %94.7'sini oluşturmaktadır. Evde çalışanların 10.945'i hizmet işlerinde çalışırken, bunlar evde çalışanların yaklaşık %2.37'sini oluşturmaktadır. Evde çalışan erkeklerin en fazlasını 25.840 kişi ile tarım dışı üretim faaliyetinde çalışanlar oluşturmuştur. Bunları 3.961 kişi ile ilmi ve teknik elemanlar, serbest meslek sahipleri izlerken, ticaret ve satış personeli olanların sayısı 1.897 olarak gerçekleşmiştir.

1992 yılında evde çalışan kadınların en fazlası tarım dışı üretim faaliyetlerinde görülmüştür. Tarım dışı üretim faaliyetlerinde çalışanların sayısı 410.584'tür. Bunları, 9.921 kişi ile hizmet işlerinde çalışanlar ve 6.631 kişi ile ilmi ve teknik elemanlar, serbest meslek sahipleri izlemektedir.

Tablo 21 :

Ekim 1992 İtibarıyla Evde Çalışanların Meslek Grubu ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Meslek Grubu	Toplam	Erkek	Kadın
İlmi ve teknik elemanlar,serbest meslek sahipleri vb.....	10.282	3.961	6.321
İdari personel vb. çalışanlar.....	889	889	—
Ticaret ve satış personeli.....	1.897	1.897	—
Hizmet işlerinde çalışanlar.....	10.945	1.024	9.921
Tarım dışı üretim faaliyetinde bulunanlar.....	436.424	25.840	410.584

Kaynak : DİE HİA Sonuçları,1993,s.68

1993 yılında 108.199 kişi tarım dışı üretim faaliyetlerinde istihdam edilmişlerdir. Bu ise, evde çalışanların yaklaşık %80'ini oluşturmaktadır. Bunları, 17.591 kişi ile hizmet işlerinde istihdam edilenler, 5.310 kişi ile ilmi ve teknik elemanlar, serbest meslek sahipleri izlemektedir.

Erkeklerin 6.438'ini tarım dışı üretim faaliyetinde çalışanlar meydana getirmiştir. Ticaret ve satış personeli olarak istihdam edilenlerin sayısı 3.866 olurken, 2759 kişiyi hizmet işlerinde izlemektedir.

Kadınların 101.761'i tarım dışı üretim faaliyetlerinde istihdam edilirken, bunları 14.832 kişi ile hizmet işlerinde istihdam edilenler ve 3.264 kişi ile ilmi ve teknik

elemanlar, serbest meslek sahipleri ve bunlarla ilgili mesleklerde istihdam edilenler izlemiştir.

Tablo 22 :

Nisan 1993 İtibariyle Evde Çalışanların Meslek Grubu ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Meslek Grubu	Toplam	Erkek	Kadın
İlmi ve teknik elemanlar, serbest meslek sahipleri vb.....	5.310	2.046	3.264
Ticaret ve satış personeli.....	3.866	3.866	—
Hizmet işlerinde çalışanlar.....	17.591	2.759	14.832
Tarım dışı üretim faaliyetinde bulunanlar.....	108.199	6.438	101.761

Kaynak : DİE HİA Sonuçları, 1994, s.66

1994 yılında 294.000 evde çalışanın 251.000'ini tarım dışı üretim faaliyetlerinde çalışanlar oluşturmuştur. Bu ise evde çalışanın yaklaşık % 85.3'ünü oluşturmaktadır. Bunları, 30.000 kişi ile hizmet işlerinde çalışanlar ve 7.000 kişi ile ticaret ve satış personeli izlemektedir

Erkelerin 45.000'i tarım dışı üretim faaliyetlerinde istihdam edilmişlerdir. Bunların evde çalışanlar içindeki oranı yaklaşık %15'tir. Bunları, 6.000 kişi ile hizmet işlerinde çalışanlar, 4.000 kişi ile ticaret ve satış personeli olarak çalışanlar ve 3.000 kişi ile ilmi ve teknik elemanlar, serbest meslek sahipleri ve bunlarla ilgili mesleklerde çalışanlar izlemektedir.

1994 yılında evde çalışan 236.000 kadından 206.000'i tarım dışı üretim faaliyetlerinde istihdam edilmişlerdir. Bunların evde istihdam edilen kadınlar içindeki oranı yaklaşık %87'dir. Kadınların 24.000'i hizmet işlerinde çalışırken 4.000 kadın ise ilmi ve teknik elemanlar, serbest meslek sahipleri olarak istihdam edilmiştir

Tablo 23 :

Ekim1994 İtibariyle Evde Çalışanların Meslek Grubu ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Meslek Grubu	Toplam	Erkek	Kadın
İlmi ve teknik elemanlar,serbest meslek sahipleri vb.....	6.000	3.000	4.000
Ticaret ve satış personeli.....	7.000	4.000	3.000
Hizmet işlerinde çalışanlar.....	30.000	6.000	24.000
Tarım dışı üretim faaliyetlerinde bulunanlar.....	251.000	45.000	206.000

Kaynak : DİE HİA Sonuçları,s.97

1995 yılında tarım dışı üretim faaliyetlerinde çalışanların sayısı 173.000 olarak gerçekleşmiştir. Bunlar, toplam evde çalışanların %76'sını oluşturmaktadır. Bunları, 30.000 ile hizmet işlerinde çalışanlar, 13.000 ile ticaret ve satış personeli izlemektedir.

Evde çalışan erkeklerin en fazlasını 18.000 kişi ile tarım dışı üretim faaliyetlerde çalışanlar meydana getirmiştir. Bunları, 9.000 kişi ile ticaret ve satış personeli izlemektedir.

1995 yılında evde çalışan kadınların en fazlası 154.000 kişi ile tarım dışı üretim faaliyetlerinde çalışmıştır. Hizmet işlerinde çalışan kadınların sayısı 28.000 olarak gerçekleşirken, ticaret ve satış personeli olarak ve ilmi ve teknik elemanlar, serbest meslek sahipleri ve bunlarla ilgili mesleklerde istihdam edilenlerin sayısı 4.000 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 24 :

Nisan 1995 İtibariyle Evde Çalışanların Meslek Grubu ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Meslek Grubu	Toplam	Erkek	Kadın
İlmi ve teknik elemanlar serbest meslek sahipleri vb.....	10.000	6.000	4.000
Ticaret ve satış personeli.....	13.000	9.000	4.000
Hizmet işlerinde çalışanlar.....	30.000	2.000	28.000
Tarım dışı üretim faaliyetinde çalışanlar.....	172.000	18.000	154.000

Kaynak : DİE HİA Sonuçları,1997,s.96

1996 yılında evde çalışan 242.000 kişinin 208.000'i tarım dışı üretim faaliyetlerinde istihdam edilmiştir. Bunların evde çalışanlara oranı yaklaşık %85 olmaktadır. Bunları, 21.000 ile hizmet işlerinde çalışanlar izlerken, 7000 kişi de tarımcı, hayvancı, ormancı, balıkçı ve avcı olarak istihdam edilmiştir.

Evde çalışan 54.000 erkekte en fazlasını 45.000 kişi ile tarım dışı üretim faaliyetlerinde çalışanlar oluşturmuştur.

1996 yılında 188.000 evde çalışan kadından 163.000'ini tarım dışı faaliyetlerinde istihdam edilmiştir. Bunları, 20.000 kişi ile hizmet işlerinde çalışan kadınlar izlerken, tarımcı, hayvancı, ormancı olarak istihdam edilen kadınların sayısı 4.000 kişidir.

Meslek grubuna göre evde çalışanlar karşılaştırıldığında, erkekler ve kadınlar için tarımsal alanlarda çalışmak pek tercih edilmemiştir. Evde çalışan erkeklerin ve kadınların en fazlası tarım dışı üretim faaliyetlerinde çalışmışlardır.

Tablo 25 :

Nisan 1996 İtibariyle Evde Çalışanların Meslek Grubu ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Meslek Grubu	Toplam	Erkek	Kadın
İlmi ve teknik elemanlar,serbest meslek sahipleri vb.....	5.000	3.000	2.000
Ticaret ve satış personeli.....	1.000	1.000	—
Hizmet işlerinde çalışanlar.....	22.000	2.000	20.000
Tarımcı,ormancı,hayvancı,balıkçı ve avcılar.....	7.000	3.000	4.000
Tarım dışı üretim faaliyetinde bulunanlar.....	208.000	45.000	163.000

Kaynak : DİE HİA Sonuçları,1997, s.96

Meslek grubuna göre evde çalışanların dağılımı aşağıdaki grafikte verilmiştir. Bu grafikte, evde çalışanların en fazla çalıştığı meslek grubundan ikisi alınmıştır. Aşağıdaki grafiğe göre; tarım dışı sektörlerde ve hizmet sektörlerinde evde çalışanların 1990 yılında,bir önceki yıla göre azaldığı görülmektedir. 1989 yılında tarım dışı sektörlerde evde çalışanların sayısı 206.812 iken, 1990 yılında bu sektörde evde çalışanların sayısı 109.041'e düşmüştür. Yine, hizmet sektöründe evde çalışanların sayısı 1989 yılında 54.818 iken, 1990 yılında 9.926'ya düşmüştür. Hizmet sektöründe evde çalışanların sayısındaki azalma 1991 yılında devam etmiş ve 7.511 olmuştur.

Hizmet sektöründe evde çalışanların sayısında 1991 yılından sonra artış görülmüş ve bu artış 1994 yılına kadar devam ederek 30.000'e ulaşmıştır. 1995 yılında ise hizmet sektöründe evde çalışanların sayısında ne artış ne de azalış görülmüştür. 1996 yılında ise bir önceki yıla göre evde çalışanların sayısında azalma görülmüştür. Bu yılda evde çalışanların sayısı 21.000 olmuştur.

Tarım dışı sektörlerde evde çalışanların sayısı 1991 yılından sonra artmış, bu artış 1992 yılına kadar devam etmiştir. 1993 yılında ise evde çalışanların sayısı 108.199 olmuştur.

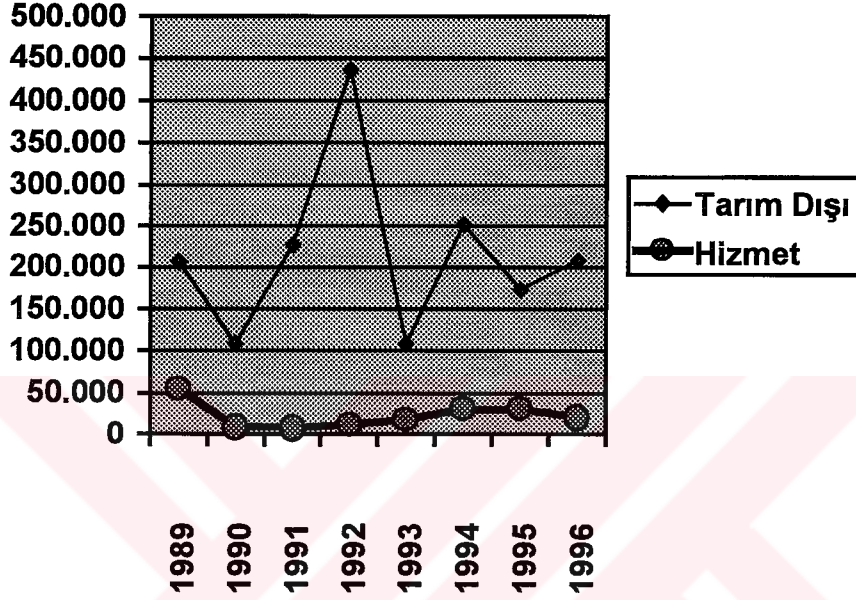
1994 yılında bir önceki yıla göre tarım dışı işlerde evde çalışanların sayısında artış görülmüştür. Bu yılda tarım dışı işlerde evde çalışanların sayısı 251.000'dir.

1995 yılında tarım dışı işlerde evde çalışanların sayısında bir önceki yıla göre

azalma görülmüştür. Bu yılda tarım dışı işlerde evde çalışanların sayısı 173.000 olmuştur. 1996 yılında ise tarım dışı işlerde evde çalışanların sayısı 208.000'e yükselmiştir.

Grafik 3 :

Meslek Grubuna Göre Evde Çalışanlar

403.İşteki Durumlarına Göre Evde Çalışanlar

İşteki durumlarına göre, evde çalışanların yıllar itibariyle HİA sonuçları aşağıda verilmiştir. Buna göre;

1989 yılında, evde istihdam edilen 271.107 kişiden 146.227'si kendi hesabına çalışmıştır. Bunlar evde çalışanların yaklaşık %53'ünü oluşturmaktadır. Bunları, 43.234 kişi ile ücretsiz aile işçileri izlerken, 41386 kişi ise ücretli veya maaşlı istihdam edilmiştir.

1989 yılında evde çalışan erkeklerin 11.710'u kendi hesabına çalışmışlardır. Bunları, 6.375 kişi ile ücretsiz aile işçileri izlerken, yevmiyeli olarak çalışanların sayısı ise 1.581'dir. Ücretli veya maaşlı olarak çalışanların sayısı 824 olarak bulunmuştur. İşteki durumlarına göre evde çalışan erkeklerin 12.620'si kentlerde, 7.870'i ise kırsal kesimde istihdam edilmişlerdir.

1989 yılında evde çalışan kadınların 134.517'sini kendi hesabına çalışanlar oluşturmuştur. Bunları, 40.562 kişi ile ücretli veya maaşlı çalışanlar izlerken yevmiyeli olarak evde çalışanların sayısı 38.679 olarak tespit edilmiştir. Bu kadınların 150.569'u kentlerde, 100.048'i ise kırsal alanlarda bulunmaktadır.

Tablo 26 :

Ekim 1989 İtibariyle Evde Çalışanların İşteki Durum ve Cinsiyete Göre Dağılımı

İşteki Durum	Toplam	Erkek	Kadın
Ücretli veya maaşlı.....	41.386	824	40.562
Yevmiyeli.....	40.260	1.581	38.679
Kendi hesabına.....	146.227	11.710	134.517
Ücretsiz aile işçisi.....	43.234	6.375	36.859

Kaynak: DİE H.A Sonuçları, 1991,s.76

1990 yılında evde çalışanların 80.571'i kendi hesabına çalışmışlardır. Bu ise evde çalışanların yaklaşık %63.5'i olmaktadır. Evde çalışanların 23.310'u ücretli veya maaşlı olarak istihdam edilirken, ücretsiz aile işçi olarak çalışanların sayısı 13.865 olarak tespit edilmiştir.

Erkeklerin 9.149'u kendi hesabına çalışırken, 2.996 kişi ise ücretli veya maaşlı olarak istihdam edilmişlerdir. Erkeklerin 9.981'i kentlerde çalışırken, 2.164'ü ise kırsal kesimlerde istihdam edilmişlerdir.

1990 yılında kadınların 71.422'si kendi hesabına çalışmışlardır. Bunları, 20.314 kişi ile ücretli veya maaşlı olarak istihdam edilenler izlerken, ücretsiz aile işçisi olarak çalışanlar ise 13.865 kişidir. Kadınların 6.610'u kentlerde, 48.474'ü ise kırsal kesimlerde evde çalışmışlardır.

Tablo 27 :

Nisan 1990 İtibariyle Evde Çalışanların İşteki Durum ve Cinsiyete Göre Dağılımı

İşteki Durum	Toplam	Erkek	Kadın
Ücretli ve maaşlı.....	23.310	2.996	20.314
Yevmiyeli.....	8.983	-----	8.983
Kendi hesabına.....	80.571	9.149	71.422
Ücretsiz aile işçisi.....	13.865	-----	13.865

Kaynak: DİE HİA Sonuçları, 1991, s.76

1991 yılında evde çalışanların 161.080'si kendi hesabına çalışmışlardır. Bu ise evde çalışanların yaklaşık % 65.7'sidir. Bu yılda ücretsiz aile işçilerin sayısı 51.036 kişi olurken, 28.034 kişi ise ücretli veya maaşlı olarak istihdam edilmişlerdir. İşteki durumlarına göre evde çalışanların 119.530'u kentlerde, 125.370'i ise kırsal kesimlerde çalışmışlardır.

1991 yılında evde çalışan erkeklerin sayısı ise 15.666 kişi olurken bunların 9.920'si kentlerde, 5.746'sı kırsal kesimlerde çalışmışlardır.

Evde çalışan kadınların 145.414'ü kendi hesabına çalışırken, 51.036 evde çalışan kadını ise ücretsiz aile işçileri meydana getirmiştir. Kadınların 109.610'u kentlerde çalışırken, 199.624 evde çalışan kadın ise kırsal alanlarda çalışmışlardır.

Tablo 28 :

Nisan 1991 İtibariyle Evde Çalışanların İşteki Durum ve Cinsiyete Göre Dağılımı

İşteki Durum	Toplam	Erkek	Kadın
Ücretli veya maaşlı.....	28.024	-----	28.024
Yevmiyeli.....	4.760	-----	4.760
Kendi hesabına.....	161.080	15.666	145.414
Ücretsiz aile işçisi.....	51.036	-----	51.036

Kaynak: DİE HİA Sonuçları, 1992 s.65

1992 yılında 291.431 kişi kendi hesabına çalışmıştır. Bu ise evde çalışanların

yaklaşık %63.2'sini oluşturmaktadır. Ücretsiz aile işçisi olan evde çalışanların sayısı ise 155.591'dir. Bunun evde çalışanlara oranı ise yaklaşık %33.7 olmuştur. 7.354 evde çalışan ücretli veya maaşlı olarak istihdam edilirken yevmiyeli olarak çalışanların sayısı ise 6.061 kişidir. İşteki durumlarına göre evde çalışanların 178.053 kişi kentlerde çalışırken, kırsal kesimlerde çalışanların sayısı ise 282.384'tür.

Erkeklerin 26.058'i kendi hesabına çalışırken, 7.553 evde çalışan erkeği ise ücretsiz aile işçileri oluşturmuştur. Erkeklerin 21.010'u kentlerde çalışırken 12.601 kişi ise kırsal kesimlerde istihdam edilmişlerdir.

Evde çalışan kadınların 265.373'ü kendi hesabına çalışırken, 148.038 kişi ücretsiz aile işçisi olarak çalışmışlardır. Ücretli veya maaşlı olarak çalışan kadınların sayısı 7.354 iken 6.061 kadın ise yevmiyeli olarak istihdam edilmişlerdir. Kadınların 157.043'ü kentlerde, 269.783'ü ise kırsal kesimlerde çalışmışlardır.

Tablo 29 :

Ekim 1992 İtibariyle Evde Çalışanların İşteki Durum ve Cinsiyete Göre Dağılımı

İşteki durum	Toplam	Erkek	Kadın
Ücretli ve maaşlı	7.354	-----	7.354
Yevmiyeli.....	6.061	-----	6.061
Kendi hesabına.....	291.431	26.058	265.373
Ücretsiz aile işçisi.....	155.591	7.553	148.038

Kaynak: DİE HİA Sonuçları,1993,s.69

1993 yılında 99.612 kişi evde kendi hesabına çalışmıştır. Bunların evde çalışanlara oranı yaklaşık % 73.8'dir.Ücretsiz aile işçisi olarak çalışanların sayısı 13.184 iken ücretli veya maaşlı olarak istihdam edilenlerin sayısı ise 11.369'dur. Bu evde çalışanların 109.675'i kentlerde çalışırken, 25.291 evde çalışan ise kırsal kesimlerde istihdam edilmiştir.

Erkeklerin 14.086'sı kendi hesabına evde çalışırken, 1.023 kişi ise ücretli veya maaşlı olarak istidam edilmiştir. 1993 yılında erkeklerin10.571'i kentlerde, 4.538'i ise kırsal alanlarda çalışmışlardır.

Evde çalışan kadınlardan kendi hesabına evde çalışanların sayısı 85.526'dır. Bunları, 13.184 kişi ile ücretsiz aile işçileri izlerken, 10.801 kişi ise yevmiyeli olarak istihdam edilmişlerdir. Kadınların 99.104'ü kentlerde, 20.753'ü ise kırsal kesimlerde evde çalışmıştır.

Tablo 30 :

Nisan 1993 İtibariyle Evde Çalışanların İşteki Durum ve Cinsiyete Göre Dağılımı

İşteki Durum	Toplam	Erkek	Kadın
Ücretli veya maaşlı.....	11.369	1.023	10.346
Yevmiyeli.....	10.801	—	10.801
Kendi hesabına.....	99.612	14.086	85.526
Ücretsiz aile işçisi.....	13.184	—	13.184

Kaynak : DİE HİA Sonuçları,1994,s.67

1994 yılında evde çalışanların 145.000'ini kendi hesabına evde çalışanlar oluşturmuştur. Yevmiyeli olarak evde çalışanların sayısı 88.000 kişi olurken, 51.000 kişi ücretsiz aile işçisi olarak evde istihdam edilmişlerdir. Evde çalışanların 156.000'ini kentlerde, 138.000'ini kırsal kesimlerde bulunmaktadır.

1994 yılında evde çalışan erkeklerin 38.000'i kendi hesabına çalışırken, 10.000'i ücretsiz aile işçisi, 8.000'i yevmiyeli, 1.000'i ise ücretli veya maaşlı olarak istihdam edilmiştir. Erkeklerin 29.000'i kentlerde, 29.000'i ise kırsal kesimlerde evde çalışmışlardır.

1994 yılında evde çalışan kadınların 107.000'i kendi hesabına çalışırken, yevmiyeli olarak çalışan kadınların sayısı ise 80.000'dir. Kadınların 127.000'i kentlerde, 109.000'i kırsal kesimlerde evde çalışmıştır.

Tablo 31 :

Ekim 1994 İtibariyle Evde Çalışanların İşteki Durum ve Cinsiyete Göre Dağılımı

İşteki durum	Toplam	Erkek	Kadın
Ücretli veya maaşlı.....	10.000	1.000	9.000
Yevmiyeli.....	88.000	8.000	80.000
Kendi hesabına.....	145.000	38.000	107.000
Ücretsiz aile işçisi.....	51.000	10.000	41.000

Kaynak : DİE HİA Sonuçları, 1996,s.97

Nisan 1995 anket sonuçlarına göre ise, 142.000 evde çalışan kendi hesabına çalışmıştır. Bu ise evde çalışanların yaklaşık % 62.8'ini oluşturmaktadır. Evde çalışanların 47.000'i ücretsiz aile işçisi olarak çalışırken, 22.000 kişi yevmiyeli olarak istihdam edilmiştir. 1995 yılında yapılmış olan anket sonuçlarına göre 2.000 evde çalışanı ise işverenler oluşturmuştur. Bu yılda evde çalışanların 180.000'i kentlerde, 46.000'i kırsal kesimlerde istihdam edilmiştir.

1995 yılında evde çalışan erkeklerin 17.000'i kendi hesabına çalışmıştır. 11.000 evde çalışan erkek ücretsiz aile işçisi olarak çalışırken, 5.000 kişi yevmiyeli olarak çalışmıştır. İşveren olarak evde çalışanların sayısı ise 2.000 olarak gerçekleşmiştir. Erkeklerin 27.000'ini kentlerde, 9.000'i ise kırsal kesimlerde evde çalışmıştır.

1995 yılında 191.000 evde çalışan kadından 125.000'ini kendi hesabına çalışmıştır. Ücretsiz aile işçisi olarak çalışanların sayısı 36.000 olurken, yevmiyeli olarak çalışan kadınların sayısı ise 18.000'dir. Evde çalışan kadınların 153.000'i kentlerde çalışırken, 38.000 kadın ise kırsal kesimlerde çalışmıştır.

Tablo 32 :

Nisan 1995 İtibariyle Evde Çalışanların İşteki Durum ve Cinsiyete Göre Dağılımı

İşteki durum	Toplam	Erkek	Kadın
Ücretli veya maaşlı.....	13.000	1.000	12.000
Yevmiyeli.....	23.000	5.000	18.000
İşveren.....	2.000	2.000	-----
Kendi hesabına.....	142.000	17.000	125.000
Ücretsiz aile işçisi.....	47.000	11.000	36.000

Kaynak : DİE HİA Sonuçları, 1997, s.97

1996 yılında 131.000 kişi evde kendi hesabına çalışmıştır. Bu ise evde çalışanların yaklaşık % 54'ünü oluşturmaktadır. Bu yılda ücretsiz aile işçisi olarak çalışanların sayısı 71.000 kişi olurken 27.000 kişi de yevmiyeli olarak çalışmıştır. Evde çalışanların 121.000'ini kentlerde çalışırken, 121.000 kişi de kırsal kesimde evde çalışmıştır.

Erkeklerin, 33.000'i kendi hesabına evde çalışmıştır. Bunları, 15.000'i ücretsiz aile işçisi olarak çalışırken, 4.000'i ise ücretli veya maaşlı olarak çalışmıştır. 1996 yılında 17.000 kişi kentlerde, 37.000 kişi ise kırsal kesimlerde evde istihdam edilmiştir.

Kadınlardan 97.000'i kendi hesabına evde çalışmıştır. Bunları 56.000 evde çalışan ile ücretsiz aile işçisi olarak çalışanlar izlerken, 25.000 evde çalışan ise yevmiyeli olarak istihdam edilmiştir. 1996 yılında evde çalışan kadınların 104.000'i kentlerde, 84.000'i ise kırsal kesimlerde istihdam edilmiştir.

Tablo 33 :

Nisan 1996 İtibariyle Evde Çalışanların İşteki Durum ve Cinsiyete göre Dağılımı

İşteki Durum	Toplam	Erkek	Kadın
Ücretli veya maaşlı.....	14.000	4.000	10.000
Yevmiyeli.....	27.000	2.000	25.000
Kendi hesabına.....	130.000	33.000	97.000
Ücretsiz aile işçisi.....	71.000	15.000	56.000

Kaynak : DİE HİA Sonuçları,1997,s.97

Aşağıdaki grafikte evde çalışanların işteki durumları gösterilmiştir. Aşağıdaki grafiğe göre; evde çalışanların en fazlası kendi hesabına çalışırken, ilk defa 1995 yılında evde çalışanların içinde işverenlere rastlanmıştır. Bu yılda işveren olarak evde çalışanların sayısı 2.000'dir.

1990 yılında, bir önceki yıla göre evde çalışanların sayısında azalma görülmüştür. 1991 yılında ise yevmiyeli olarak evde çalışanlar hariç, diğer evde çalışanların sayısında artışlar görülmüştür. 1991 yılında yevmiyeli olarak evde çalışanların sayısı 4.760 olmuştur.

1992 yılında, bir önceki yıla göre evde çalışanlarda ,ücretli veya maaşlı olarak çalışanlar hariç artış görülmüştür. 1992 yılında ücretli veya maaşlı olarak evde çalışanlarda azalma görülmüştür. 1991 yılında ücretli veya maaşlı olarak evde çalışanların sayısı 28.034 iken 1992 yılında 7.354 olmuştur. 1993 yılında, bir önceki yıla göre yevmiyeli ve ücretli veya maaşlı olarak evde çalışanların sayısında artış görülürken, diğer evde çalışanlarda azalma görülmüştür.

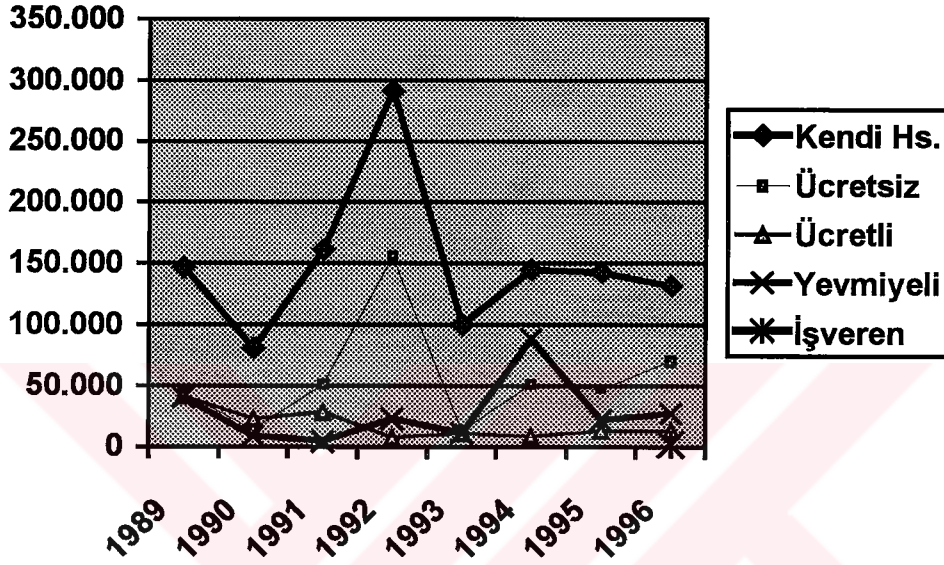
1994 yılında, 1993 yılına göre ücretli veya maaşlı olarak evde çalışanların sayısında azalma görülmüştür. 1994 yılında ücretli veya maaşlı olarak evde çalışanların sayısı 9.000 olmuştur. Diğer evde çalışanların sayısında ise 1994 yılında artış görülmüştür. 1995 yılında ise yevmiyeli olarak çalışanların sayısı 13.000'e yükselirken, diğer evde çalışanların sayısında azalma görülmüştür.

1996 yılında, kendi hesabına evde çalışanların sayısı 131.000'e düşmüştür. Bu yılda ücretli veya maaşlı olarak evde çalışanların sayısında artış görülmezken, bunların

dışında evde çalışanların sayısında azalma görülmüştür. Daha öncede bahsedildiği üzere, evde çalışanların büyük bir çoğunluğu kentlerde görülmüştür.

Grafik 4:

İşteki Durumlarına Göre Evde Çalışanlar

Aşağıdaki grafikte evde çalışanların kent ve kırsal alanlara göre dağılımı verilmiştir. Buna göre, evde çalışanların en fazlası kentlerde görülmektedir. 1989 yılında kentlerde evde çalışanların sayısı 163.189 iken, kırsal alanlarda evde çalışanların sayısı bu yılda 107.918 olmuştur.

1990 yılında evde çalışanların sayısında azalma görülmüştür. 1991 yılında ise kentlerde ve kırsal kesimlerde evde çalışanların sayısında artış görülmüş, bu artış 1992 yılında da devam etmiştir.

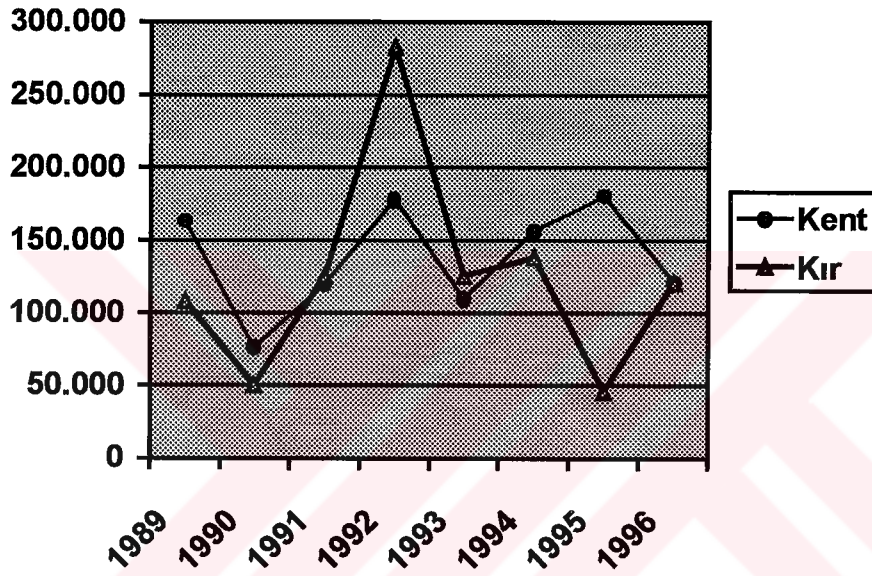
1993 yılında, kentlerde ve kırsal alanlarda evde çalışanların sayısında azalma görülürken, bu azalma kırsal alanlarda daha fazla olmuştur. 1992 yılında kırsal alanlarda evde çalışanların sayısı 282.384 iken, 1993 yılında 25.291'e düşmüştür.

1994 yılında kentlerde ve kırsal alanlarda evde çalışanların sayısında artış görülmüştür. Bu yılda kentlerde 156.000 kişi çalışırken, bu sayı kırsal alanlarda 138.000 olmuştur.

1995 yılında, kentlerde evde çalışanların sayısında artış görülürken, kırsal alanlarda evde çalışanların sayısında azalma olmuştur. 1996 yılında ise kırsal kesimde evde çalışanların sayısı 121.000'e yükselirken, kentlerde evde çalışanların sayısı 121.000'e düşmüştür.

Grafik 5:

Kentlerde Ve Kırsal Alanlarda Evde Çalışanların Dağılımı

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. KIRSAL ALANDA EVDE ÇALIŞANLAR

50. Tarımsal Alanlarda Evde Çalışma

Tarımsal alanlarda çalışanlar, tüm istihdam alanlarının içinde önemli bir yeri oluşturmakla beraber, bu alanlarda evde çalışanların üretime katılımı da dikkate değer olmaktadır. Tarımsal alanlarda üretilen ürünlerin ülke ekonomisine yapmış olduğu katkılar açıkça görülmektedir. Günümüzde tarımsal ürünler sayesinde, tarıma dayalı sanayilerde önemli gelişmeler sağlanmaktadır. Tarıma dayalı sanayilerin oluşması tarımsal alanlarda evde çalışanların sayısını da artırmaktadır. Bu alanlarda çalışan kişiler, aile bütçelerine önemli sayılabilecek derecede katkılar sağlamaktadır.

Tarıma dayalı sanayinin gelişmesi, beraberinde, tarım alanlarının gelişmesini getirmektedir. DİE'nin 1996 yılı HİA sonuçlarına göre tarımsal alanlarda çalışanların en az yarısını kadınlar oluşturmaktadır (Türkiye'de 1996 yılında tarımsal alanlarda evde çalışan 7.000 kişinin 4.000'i kadındır).

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) tarafından yapılan bir araştırmada, dünya besin maddelerinin en az yarısının kadınlar tarafından üretildiğini öne sürülmektedir. Aynı kuruluşun yaptığı açıklamaya göre, gelişmekte olan ülkelerde kadınların tarıma katkısı erkeklere oranla daha yüksektir (TALUĞ, 1986, s.26). Afrika ülkelerinde besin maddelerinin %90'ı kadınlar tarafından üretilmektedir. Türkiye'de 1996 yılı itibarıyla tarımsal alanlarda çalışan kadınların toplam içindeki oranı yaklaşık % 57.14'tür. İslam ülkelerinde yaşayan kadınlar da tarımda önemli roller üstlenmektedir.

İktisaden faal olan nüfusunun büyük çoğunluğunu kırsal kesimlerde yaşayan kadınların oluşturması, gelişmekte olan ülkelerin ortak özelliklerini taşıyan başlıca göstergeler arasında sayılmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde, kadınlar tarım dışı sektörlerde daha az faaliyet göstermektedirler. Tarımsal alanlarda çalışan kadınların

çoğunluğu kendi işleriyle uğraşmaktadır.

Aktif olarak tarımsal alanda faaliyet gösteren evde çalışan kadınların tarımsal sektörlerde yoğunluk kazanması Türkiye için de geçerlidir. Türkiye'de DİE'nin 1980 nüfus sayımı verilerine göre 12 yaşından yukarı kadın nüfusunun %37'si ekonomik olarak faal nüfus içinde yer almakta ve bunların %87'si tarımda, geriye kalan %13'ü de tarım dışı sektörde çalışmaktadırlar. Yine aynı nüfus sayımına göre, kadınlar tarım sektöründeki toplam faal nüfusun %54 gibi bir çoğunluğunu oluşturmaktadır (TALUĞ, 1986, s.28).

Türkiye'de evde çalışan kadınlar konusunda verilerin ortaya koyduğu gerçek, kırsal alanlarda yaşayan kadınların, hiçbir şey üretmeyen, oturan kadınların tersine, aktif olarak çalışan, üretken nüfus içinde yer aldığıdır.

Türkiye'de tarım işletmelerinin büyük çoğunluğu evde çalışanlar tarafından idare edilmektedir. Bu işletmeler ise, yabancı işgücünden yararlanmamakta veya çok az yararlanmaktadırlar.

Türkiye'de kırsal alanlarda yaşayan kadınların, üretici faaliyetlerinin çok büyük bir bölümünü gerçekleştirdiği işletmelere aile işletmeleri denmektedir. Bu aile işletmelerinde çalışanlar, aile işçisi olarak faaliyetlerini sürdürmektedirler.

Tarımsal faaliyetlerde bulunan evde çalışanlar, işletmenin ölçeği, üretilen malın pazar durumu, üretimde kullandığı teknoloji düzeyi, ailelerin toplumsal konumu ve gelirleri, aile işgücünün demografik özellikleri, yerel gelenekler ve tarımsal faaliyet alanının eve yakınlığı ya da uzaklığına göre faaliyetlerini devam ettirirler. Bu faaliyetlere göre de, iş bölümünü kendi aralarında paylaşmaktadırlar.

Erkekler ve kadınların, tarımsal alanda hangi konuda iş bölümü yaptıkları olgusundaki en geçerli olan kriter, el emeğine dayanan ve emek-yoğun işlerde çalışanların çoğunlukla kadınlar olduğu, teknoloji düzeyi yüksek işlerin ise genellikle erkekler tarafından yapıldığıdır. Kırsal alanlarda yaşayan kadınların yoğun olarak yaptıkları tarımsal işlerin başında tarlasını çapalama, ayıklama gibi işler gelmektedir. Aynı zamanda, hayvansal üretimde de kadınlar ön plana çıkmaktadırlar. Yetiştirilen ürünlere göre genelleme yapıldığında ise, tahıl üretiminde erkekler, endüstri bitkileri ile meyve-sebze üretiminde kadın işgücünün daha fazla kullanıldığı görülmektedir.

Türkiye'de aile işletmelerinde kadınlar tarımsal üretim sürecinin her aşamasında, her türlü faaliyetlerde çalışmaktadırlar. Evde çalışanların tarımsal faaliyetlere katılımını ürünlerin ekilip-biçilme aşamalarıyla sınırlandırmak doğru değildir. Evde çalışanlardan özellikle kadınlar, ürünlerin ekilip biçilmesi aşamalarındaki her türlü faaliyetlerde kendilerini göstermektedirler.

Evde çalışan kadınların, aile işgücü olarak yerine getirdiği faaliyetler, aile işgücünün özelliğine uygun olarak , çalışmaları karşılığında doğrudan nakdi bir gelir elde edememektedirler. Aile işletmelerinde, kadınlar çoğunlukla ücretsiz aile işçisi konumunda bulunduğundan, sorumluluklarını doğal bir biçimde gerçekleştirirler ve çalışmaları sonucunda ürünlerinden elde ettiği gelirler, harcama yapıldığı alanın türüne göre sınırlandırılırlar.

Evde çalışan kadınların, erkeklere göre tarımsal alanlarda gösterdikleri faaliyetler oldukça fazladır. Türkiye'de kırsal alanlarda yaşayan kadınlar aynı zamanda ücretli tarım işçisi olarak da büyük ölçüde tarımsal faaliyetlerde bulunmaktadır. Mevsimlik işlerde evde çalışan kadınların sayısı da az değildir. TALUĞ'a göre, Türkiye'deki mevsimlik işlerin %30 kadarı kadınlar tarafından yapılmaktadır.

Tarım işçiliği genellikle evden uzakta, bir başka ilde veya bir başka ülkede gerçekleştiğinden, ve de zor koşullar altında yerine getirilip, düşük ücretli ve kısa süreli olduğundan oldukça ızdırap verici işler olmaktadır. Bu işlerde çalışan işçilerin iş güvenlikleri ve sosyal güvenliği olmadığından geleceklere de güvence altında değillerdir. Bu kişileri ise, genellikle vasıfsız işçiler oluşturmaktadırlar.

Türkiye'de evde çalışanların önemli bir bölümü, kendi toprakları olmadığından başka üreticilerin yanında ve evlerinden uzakta işlerini gerçekleştirmektedirler.

51. Tarım Dışı İşlerde Evde Çalışma

Kırsal alanlarda tarım dışı işlerde evde çalışanların evlerinde el sanatları ürünlerini ihtiyacından daha fazla üreterek, bunlarla aile gelirlerine ve genel anlamda kırsal ekonomiye olumlu etkilerde bulunmak amacıyla bu ürünleri pazarda satmalarına sık sık rastlanmaktadır.

Türkiye'de, kırsal alanlarda yaşayanların, tarım dışı ücretli işlerde çalışma

olanakları gün geçtikçe güçleşmektedir. Kırsal alanlarda yaşayanların ücretli iş bulmaları onlar için gittikçe zor olduğundan, bu kişiler geçimlerini temin etmek için çoğu kez kendi evlerinin bir köşesinde el sanatlarını icra ederek biraz olsun işsizliklerine çözüm bulabilmektedirler. Evde çalışanların yapmış oldukları işlerden elde ettiği gelirler, işverenler tarafından genellikle, ürettikleri işlerin parça başına verilmektedir.

Tarım dışı işlerde gerçekleşen ücretli işçiliklerin diğer yönünü de, kırsal alanda tarım ürünlerinin değerlendirilmesi amacıyla kurulmuş olan genellikle küçük işletmeler oluşturmaktadır. Örneğin, zeytincilik işinde, zeytinin değerlendirilmesi amacıyla kurulan zeytinyağı fabrikaları, fındık üreticilerinin ürünlerinin işlendiği ve fındığın ana madde olarak kullanıldığı, çikolata, lokum, gibi sanayi kuruluşlarında çalışan kişilerin sayısı da az değildir. Bunlardan başka kentlere yakın yerlerdeki yerleşim yerlerinde ve turizm bölgelerinde evde çalışanların katkıları büyük olmaktadır. Bunların arasında, turistik tesislerde yapılan temizlik işleri ve ev pansiyonculuğu önemli yer tutmaktadır.

Evde çalışanların ticari faaliyetlere ve pazarlamaya katılmaları, yaptıkları el emeklerini bir pazara götürüp satmaları onlara bir gelir kazandırması açısından önemlidir.

52. Kendi İhtiyacı Dışında Gelir Amaçlı İşlerde Evde Çalışma

Kırsal alanda yaşayan ailelerin tüketimde kullanılmak üzere ev yakınlarında sebze ve meyve yetiştirmek, doğal besin maddelerini doğadan toplamak ve üretilen tarım ürünlerini toplamak vb. işler, evde çalışanların yapmış oldukları çalışmalarda önemli bir yer tutmaktadır. Ayrıca, tarıma dayalı ürünlerden besin ürünleri yapmak, örneğin, tarhana, salça, turşu, pekmez, pestil vb. işler, evde çalışanlar için önem taşıyan faaliyetlerin başında gelmektedir.

Kırsal alanlarda yaşayan aileler bir çok tüketim maddelerini ev ekonomisi sınırları içinde üretmektedirler. Kırsal kesimlerde birçok mal ve hizmetin paylaşılmamış oluşu, alt yapı hizmetlerinden yoksunluk, modern ev aletlerinin olmayışı ve gelir azlığı evde çalışan kadınların yükünü artıran nedenlerdir.

Kırsal alanlarda yaşayanların üzerlerine düşen görevleri oldukça ağırdır. Örneğin; evlerine veya evlerinin bulunduğu yerlere su gelmeyen köylüler suyu almak için oldukça uzak yerlere gidebilmektedirler. Doğu Anadolu Bölgesi'nde yaşayan kişiler yakacak olarak

tezek kullandıklarından, bunların üretimlerini evlerinin yakınında bir arazide gerçekleştirmektedirler. Yine evde çalışanlar ev ekonomisi sınırları içerisinde yastık, yorgan dikme, nakış işlemesi yaparak aile bütçelerine katkı sağlamaktadırlar. Ayrıca, kadınların evlerinde, ev ekonomisi sınırları içerisinde, dışarıda bulunan işyerleri için tatlı yapımında bulunarak yemek pişirerek, lokum, pastırma vb. işleri yapmaları bütçelerine katkı sağlamak açısından önem arz etmektedir.

Karadeniz Bölgesi'nde tarımla uğraşan nüfus, topladıkları mısırları evlerinde öğütürerek, bir kısmını pazarlarda satmakta bir kısmını ise, kendileri kullanmak üzere evlerinde bulundurmaktadırlar. Ayrıca, Anadolu'nun bazı bölgelerinde, köylüler bir araya gelip ürettikleri ürünlerin işlenmesi için bir kooperatif çatısı altında toplanıp, o ürünleri işleyip, pazarlamaları tarımsal ürün endüstrilerinde bir girişimcilik örneği göstermektedirler.

53. Türkiye'de Tarım Politikası ve Evde Çalışanlar

1970'li yılların sonuna kadar Türkiye'de tarımın GSMH' deki payı ve ekonominin büyümesine katkısı, ihracat gelirinin dörtte üçüne yakın bir bölümünü sağlaması, kırsal alanda yapılan üretimin büyüklüğünü göstermektedir. Tarım kesimindeki büyüme İkinci Dünya Savaşı yılları dışında sürekli devam etmiş, ürün çeşidi artarak üretim teknolojileri ilerlemiş, tarımsal alanda çalışanlara bu üretim teknolojisinin artması büyük kolaylıklar sağlamıştır.

Tarımda İkinci Dünya Savaşı yıllarında yaşanan durgunluk ve gerileme dönemi 1980'li yıllarda da görülmüştür. Bu yıllarda görülen olumsuz etkiler evde çalışanları da olumsuz olarak etkilemiştir. Kendi hesabına çalışan kırsal nüfusun yaşam standartları da buna bağlı olarak azalma göstererek, köyden şehirlere göçe neden olmuştur. Tarımın koruma dışına çıkarıldığı bu dönemlerde, diğer ülkelerde meydana gelen olumsuzluklar, Türkiye'yi de etkileyerek, tarımsal üretimi sekteye uğratmıştır. Bu dönemlerde teknolojik değişme durakladığı gibi hayvancılık ve bazı meyvelerin üretimi çöküşe girmiştir. 1980'li yılların sonu ve 1990'lı yılların başındaki tarımdaki gerilemeye karşı girişimler başlatılmışsa da, bunlar sorunlara pek çözüm getirmemiştir (KAZGAN, 1993, s,39). Kırsal alanlarda çalışanları ve dolayısıyla evde çalışmayı etkileyen bu durum karşısında bu önlemler ileride ne gibi sonuçlar doğuracağı konusunda bir takım belirsizlikler meydana gelmiştir. Meydana gelen bu durgunluk sebebiyle daha önceleri geçimini tarımsal ürün

üretmek için temin eden evde çalışanlar, bu krizlerden sonra, kırsal alanlardan kentlere doğru etmişlerdir. Kırsal alanlardan kentlere doğru hızla oluşan göçün sebebiyle tarımsal üretimde büyük bir azalma görülmüş, kentlere göç eden kırsal nüfus maddi olarak çöküntüye uğrayarak geçim sıkıntısına düşmüşlerdir.

Türk tarımının geçirdiği evreler kadar, kırsal kesimin yapısal özellikleri, sorunları tarımda meydana gelen kurumlaşma ve bunlarla ilgili olarak yürütülen tarım politikalarının olumlu ve olumsuz yönleri birlikte ele alınarak bir takım olumsuzluklar giderilmeye çalışılmıştır. Türkiye'de 1990 yılında faal olarak çalışanların sayısı 20 milyon kişidir. Bu faal olarak çalışan nüfusun %49'unu tarımda çalışanlar oluşturmaktadır. Bu ise 9.3 milyon kişidir (KAZGAN, 1993, s.40).

Tarımsal alanda faaliyet gösterenlerin sayısı, kırsal alanlardan kentsel alanlara doğru meydana gelen göçler yüzünden yıllar geçtikçe azalmaktadır. Türkiye'de tarımda aşırı iş gücü yığılması olduğu ve bunun zaman içinde büyük değişme göstermediği ortaya çıkmaktadır. Bu da, çeşitli dereceleriyle aşırı işgücü verimi düşüklüğü ile birlikte giden gizli işsizliğin yaygınlığı demektir.

Türkiye'de tarım kesiminde ücretsiz aile işçisi olarak ele alınan kesimin oranındaki azalma bu sektördeki gelişmeyi de olumsuz olarak etkilemiştir. Türkiye'de tarımın gelişmesi için ele alınan politikaların ileride doğuracağı etkileri tespit etmek zor olmaktadır. Daha önce tarımsal alanda çalışıp, bu işlerden soğuyan kişileri eski işlerine geri döndürmek ise mümkün olamamaktadır.

Evde çalışanları ilgilendiren bir konu da, GSMH serilerinin DİE'nin kullandığı seriye göre evde çalışanları da içine almasıdır. 1990 yılına kadar tek bir GSMH serisi mevcut iken, DİE ve DPT daha önce aynı seriyi kullanmışlardır. DİE kullanılan bu serilerin Türkiye'nin milli hesabına tam olarak yansıtmadığını ifade ederek 1990 yılında hazırlanmış olduğu seride, GSMH serilerini ayırmıştır. Hazırlanan yeni seriye göre, yeni seri eski seriye oranla %30 daha büyük olmaktadır (KORKMAZ, 1997, s.2). Bu seriye göre evde yapılan üretim, düşük üretim gibi katma değerler, hane halkı işgücü anketlerinden yararlanılarak ilave edilmiştir.

54. Kırsal Turizm ve Kırsal Turizm Alanında Evde Çalışanlar

Günümüzde her yıl milyonlarca kişi normal yaşamlarını sürdürdükleri yerlerden geçici süreler için ayrılarak, başka yerlere gitmektedirler. Bunlar, buldukları yerlerden başka yerlere, dinlenme, eğlenme, gezme, gibi sosyal amacı, psikolojik ve kültürel amaçlarla yerine getirdikleri seyahatlerle ekonomik ve sosyal anlamda faaliyetlerde bulunurlar. Turizm adını taşıyan bu olgu, seyahat eden kişileri tek başına ilgilendirmeyip, aynı zamanda dinlenen, eğlenen, gezilen ve konaklama yapılan yerlerde bulunan kişilere de geniş çaplı iş olanakları sağlamaktadır. Bu kişilerin bir çoğu kendi hesaplarına çalışmaktadırlar. Bunlardan bazıları evlerinde turistik amaçlı eşyalar üreterek, buldukları yörenin gelişmesinde önemli roller üstlenirler.

Turizmin ortaya çıkmasında ve gelişmesinde günümüz teknolojisinin ve ekonomik koşullarının yanı sıra, toplumsal koşulların da etkisi vardır. Turizmin ortaya çıkmasına sebep olan bu etkenlerin yanında, turizm yapılan yerlerde, evde çalışanların da sayısında önemli artışlar meydana getirmektedir. Örneğin, tarihi yerleri gezen bir turist kafilesinin yorgunluğunu gidermek için yolları üzerinde bulunan evlerden satın aldıkları yoğurt, ayran vb. içecekler, bu içecekleri satan kişilerin gelir elde etmesine ve yeni bir istihdam alanının yaratılmasına yol açmaktadır.

Turizm, boş zamanın ve tasarrufun nasıl kullanılacağına ilişkin ekonomik bir karla başlayan, yatırım, tüketim, istihdam, milli gelir, dış ödemeler dengesi ve kamu gelirleri gibi ekonomik yönleri bulunan bir olaydır (ÖZGEN, 1995, s.70). Nitekim, turistlerin yapmış olduğu harcamalar toplumdaki çeşitli gelir düzeyindeki kişilerin gelir seviyesini yükselterek, bunların refah düzeylerini olumlu yönde etkilemektedirler. Turizmin geliştiği yörelerde ayrıca, ulaşım, haberleşme, alt yapı tesisleri gibi yatırımlara önem verilerek, bu yatırımların tamamlanmasını sağlamaktadır.

Turizmin bu ekonomik fonksiyonları yanında sosyal fonksiyonları da bulunmaktadır. Sosyal fonksiyonlar sayesinde, farklı kültürel yapılara sahip toplumların birbirleriyle etkileşimde bulunmalarına yol açılmaktadır. Turizmin kültürel fonksiyonlarında, seyahat nedeni yanında bilim, kültür ve sanat değerlerinin, estetik anlayışın, yerleşme ve yaşam biçimlerinde etkiler göstermektedir. Bu değerlerin değişme göstermesi, turizm alanında çalışanların diğer kültürlerle olan kaynaşmasını sağlayarak işlerini daha sorunsuz bir şekilde yerine getirmelerini mümkün kılmaktadır.

Gelişmiş toplumların bir çoğunda kırsal yörelerin kendilerine özgü olan örgütlenme biçimleri, bir takım olguları da beraberinde getirmektedir. Kır kelimesi kullanıldığında farklı bir takım gerçekler ortaya çıkmaktadır. Bu tür adlandırma genellikle bir özlemi ortaya koymaktadır. Kentlerde yaşayanların düşüncelerinde olup gerçekleştirmek istediği birçok hayaller bulunmaktadır. Düşlerinde bulunan bu hayaller ihtiyaçlarının göstergesi olduğundan, bu hayalleri gerçeğe uygulamak için insanlar birçok aktiviteler meydana getirirler. Bu aktivitelerin yerine getirilmesi için o yörede bazı yatırımların bulunması gerekmektedir. Bu hayaller, kentlerde yaşayan bireylerin serbest zamanlarda kentten uzaklaşmak, doğaya kavuşma, daha sessiz bir yaşam sürmek, eğlenmek, bedensel ve zihinsel enerji toplamak gibi gereksinimler duymalarına neden olmaktadır. Turist akımının belirli bir mekana yönelmesi o yörenin çekim gücüne sahip olmasını gerektirir. Çekim gücü olmayan yörelere insanların yönelmesini beklemek doğru değildir.

Kentlerin betonlaşmış yapısından ve kronikleşmiş sorunlarından kaçmak isteyen pek çok insanın çözümü doğada aramaya başlaması, kırsal turizme talebi artırırken bu sektörde evde çalışanlar da kırsal turizme paralel olarak artış yönünde etkiler göstermektedir. ÖZGEN'e göre Avrupa ülkelerinde kırsal turizme büyük önem verildiği, Avrupalıların %25'inin tatillerini kırsal yörelerde geçirmeye ilgi duydukları belirlenmiştir.

Kentsel alanlarda yaşayanların yayla turizmine ilgi göstermesi, kırsal alanlarda yaşayanları yeni bir sektöre yönlentmekle kalmayıp onların kendi işlerini aileleriyle birlikte icra etmelerine yol açmaktadır.

Kırsal turizm, özellikle tarımsal yapı ve faaliyetlerin yaygın olduğu yörelerde, tarımsal faaliyetlerin yanı sıra gelişen, yeni bir turizm türüdür. Örneğin, dağ turizmine katılan bir turist kafilesine, kırsal alanlarda yaşayanların kazanç sağlamak amacıyla belli bir gelir karşılığında kiraladıkları, at, eşek, deve gibi hayvanlardan elde edilen gelirler, kırsal alanlarda yaşayanlara ekonomik bir katkı sağlamaktadır. Aynı zamanda, turizm amaçlı ziyaretlerde, turistlerin, köylülerden aldıkları el emeği halı, kilim, battaniye, süs eşyaları gibi eşyalar, bu eşyaları evde yapan kişilerin, bu el ürünü eşyaları yapmak için bu işlere yönelmelerine ve bu işlerden ticari bir kazanç sağlayarak aile bütçelerine katkı sağlamalarına neden olmaktadır. Bu, kırsal turizmin getirmiş olduğu bir avantajdır.

Kırsal turizm, bir yandan tatillerin mekan içinde yoğunlaşmasından doğan ekonomik, sosyal ve psikolojik sorunların çözümünde, diğer taraftan turizmi kıyı

turizminin egemenliğinden kurtarması, kırsal yörelerin dinlendirici atmosferinden yararlanmaya olanak sağlaması ve gelir düzeyi diğer sektörlere göre düşük olan tarım tüketicisine ek bir gelir sağlaması açısından büyük önem taşıyan bir turizm türüdür.

Kentlerde yaşayan insanların doğaya olan ilgilerin artması, kırsal turizmin şekillenmesine yol açarak, kırsal yörelerde yaşayan insanlara yeni bir çalışma olanağı getirmektedir. Mevsimlik ya da tatil amacıyla kırsal yörelere yapılan turizm göçünün yeni çalışma alanları yarattığı bir gerçektir.

Turizme açılan kırsal yörelerde uygulanan sistem tarımda olduğu gibi, işleyiş biçimleri aile gelenekleri ile yönlendirilmiş, amacı kazanç birikimine dayalı olmayan bir tekniktir. Kırsal yörelerin turizme açılması ile birlikte ailelerin yerine getirdikleri işler önemli olmaktadır. Yerine getirilen bu işler ile birlikte, turistleri ağırlamak için yeni bina inşa etmeleri, kullanıma elverişsiz olan toprakların değerlendirip turizmin hizmetine sunulması, bunların yanında küçük çaplı lokantalar, bakkallar vb. işyerleri açıp ek kazanç kapısı sağlanması onlar için bir katkı olmaktadır.

Girişimcilik yönünü geliştiren bir faktör de toplumların farklı yapılar da bulunmasındandır. Farklı toplumlarda yaşayan bir kişinin, diğer topluluklara girmesiyle onlara maddi kazanç sağlaması yanında kültürel zenginliklerin de doğmasına yol açmaktadır.

Turizm ekonomisinin gelişmesiyle aile üyeleri zamanlarını çalışmakla geçirip, işleri belirli standartlara göre düzenlemektedirler. Kırsal yörelerin havasına, sessizliğine, doğa güzelliğine, kaliteli ürünlerine ihtiyaç duyan kentlilerin ihtiyaçlarını karşılamak ve onları mutlu etmek, ancak değişik işleri bir arada yapma yeteneği sayesinde mümkün olmaktadır.

Gelişmekte olan ülkelerde, turizmin çok yönlü bir olay olduğu ve ekonomik önemi yaygın bir biçimde fark edildikçe, seyahat eden insanın ilk hareket anından, dönünceye kadar tüm ihtiyaçlarını karşılayan turizm sektörünün kurulması ve gelişmesiyle ilgili çalışmalar yoğunluk kazanmıştır. Turistlerin isteklerinin, ihtiyaçlarının ve ekonomik olanaklarının birbirinden çok farklı olması her kesimden gelen turiste hitap edecek olan tesislerin geliştirilmesi için yatırımların yapılmasını gerektirmektedir. Turistik tesislere ilişkin kararlar elde bulunan mevcut kaynaklara ve olanaklara, pazar potansiyeline, mevcut

donanımına, o yerin bulunduğu coğrafi konuma, koşullarına ve yatırım yapabilmek için bir takım finansman olanaklarına bağlı olarak verilir. Turistlerin son yıllarda tercihleri doğal ve bozulmamış olan yerlerdir. Turisti çekici özelliği olan kırsal yörelerde yeni yapıların yapılması ve eski olan binaların turizme açılması büyük önem taşımaktadır. Avrupa ülkelerinde yerel girişimcilik desteklenerek aile ekonomisi ve ülke ekonomisi açısından önemli ölçüde yararlar sağlanmaktadır.

Türkiye’de yayla turizminin gelişmesiyle birlikte yayladaki meralarına evler yaptıranlar, bu evlerini gelen turistlere kiralayarak o yörenin gelişmesinde önemli etkenlere sahip olmuşlardır. Bu evleri kiraya veren girişimciler ailenin diğer üyeleriyle birlikte çalışarak ek kazançlar sağlamışlardır. Ev pansiyonculuğu olarak adlandırılan bu kiralama yöntemi, diğer turizm bölgelerinde de evde çalışanların sayısının artmasına olanak sağlamaktadır.

1980’li yıllarda, İstanbul’da turizm amaçlı olarak evlerini Arap turistlere kiralayan girişimcilerin, bu sektörde önemli sayılabilecek derecede maddi kazançlar sağladığı görülmüştür. Gerek evin tamamının sezon boyunca kiralanması, gerekse ev pansiyonculuğu olarak evini turizme açma girişimiyle elde edilen ek gelire birlikte konutun daha lüks hale getirilmesi ailelerin yaşam standartlarını yükseltmekle kalmayıp, aynı zamanda sermayelerini, kazanma kapasitelerini artırma yönünde olumlu etkiler meydana getirmektedir.

Batı toplumlarında, turizmin gelişmesiyle birlikte, kadınların ekonomik faaliyetlere katıldıkları, bunların bir bölümü ücretli olarak çalışırken, bir bölümünün de aile işletmelerinde görev yaptıkları belirlenmiştir. Başkalarının yanında çalışmak istemeyen pek çok kadına ise küçük ev pansiyonlarını işletmek daha cazip gelmektedir.

Avrupa ülkelerinde, dağ turizmi yapılan yörelerde, ailelerin kendi evlerinde oturmakla beraber, çoğunluğunun kendi evlerini pansiyon olarak kiraya verdikleri ve bu şekilde önemli bir gelir elde ettikleri belirlenmiştir.

Dağ ve yayla turizmi yanında bazı ülkelerde de çiftlik turizmi önem kazanmaktadır. Tarımsal faaliyetlerin yoğun olduğu bazı ülkelerde çiftlik turizmi büyük önem kazanmaktadır.

Yeni Zelanda'da çiftlik turizminin çeşitli türleri görülmektedir. Bunların en önemli ve en yaygın olanı turistlerin çiftlik evinde konaklamalarıdır. Buralarda, çoğu zaman turistlere yemekler verilmekte, ayrıca çiftlikte üretilen örgüler, giyim ve hatıra eşyaların satılması yoluyla çiftliğin tarım dışı geliri arttırılmaktadır. Yine Batı Avrupa'da çiftlik turizminin giderek yaygınlaştığı görülmektedir. Turistler çiftlik yaşamını geceleyerek ya da gün boyunca kalarak paylaşmakta, çiftlik sahipleri ise bu yolla ek gelirler elde etmektedir.

55. Kırsal Alanın Gelişmesinde Evde Çalışmanın Önemi

Kırsal alanların pek çoğunda ekonomi tarıma dayalıdır. Bu yörelerde işgücünün tamamına yakını tarımsal alanlarda çalışmaktadır. Kırsal alanlarda çalışan işgücü için verimli alanlar oluşturulmaktadır. Bu ise kullanılmayan arazilerin artan işgücüne paralel olarak, atıl durumlarda olan arazilerin tarımsal alanlara açılmasıyla gerçekleşmektedir. Kırsal alanlarda bulunan yöreler, genellikle tarımsal koşullar bakımından birbirlerine bağımlı olarak yaşarlar. Bu nedenle, tarımsal alanlar bakımından birbirine bağımlı olan yöreler, tarımsal sektörler bakımından da çeşitli topluluklar kurarak, toplumsal aktivitelere katılmış olurlar.

Son yıllarda tarımsal alanlarda çalışanların gelirlerinin azalmış olması tarımsal alanlarda çalışanların ve tarımsal faaliyetle uğraşanların başka alanlara yönelmesine sebep olmuştur. Kırsal alanlarda ve tarımsal işlerde işsizliğin artmasıyla birlikte tarımsal sektörler işgücü bulmakta oldukça zorlanmakta ve birçok tarımsal alanlar işlenmediği için atıl durumda bulunmaktadır.

Tarımsal alanlarda faaliyet gösterenlerin kurmuş oldukları topluluklar, ekonomik gelişme ve en önemlisi bu işlerde çalışanların sayısının artması anlamına gelmektedir. Özellikle evde çalışanlar için, tarım işleriyle uğraşan herhangi bir kişi olarak tarım dışı istihdam, tarımsal krizler esnasında meydana gelen nakit sıkıntısı durumlarında daha kolay bir biçimde gelir elde etme şansına sahip olmak demektir. Bu durum evde çalışanlar için gelir elde etme açısından önemli bir strateji olmaktadır. Toplulukların elde ettikleri bu gibi faydaların yanında, ekonomik kriz anlarında meydana gelebilecek olan ürün satışlarındaki azalma, buralarda çalışan veya bu topluluğun üyeleri olanları, doğrudan etkilemesi bir dezavantaj olarak değerlendirilebilir. Evde çalışma, özellikle yöresel bir takım değerleri ön plana çıkarması yönünden, geleneksel yapının da gelecek nesillere aktarılmasına öncülük edebilir.

Kırsal alanın gelişmesinde önemli bir etken olan evde çalışmada, üretim yerinin seçimi ve iş yöneticilerinin araştırmaları, iş gücü piyasalarında yaygın olarak yer tutan örneklerdendir. Kırsal alanların yerleşim yerlerinin, merkezi bir durum kazanmasında endüstriyel şirketlere büyük görevler düşmektedir.

Evde çalışma, kırsal alanlarda düşük ücretle çalışan işçiler için bir ihtiyaç olmaktadır. Ayrıca, topluluk anlayışıyla birlikte toplumun ahlaki değerleriyle ve gelenekleriyle de gelişmektedir.

Bir topluluktaki gelişmenin sonuçları yöresel değerlerin bir kanıtı olabilir. Bu yöresel değerler gelişme yöntemi içinde önemli roller oynayabilir. Evde çalışma, yöresel değerler üzerinde önemli roller üstlenir. Gelişme olarak anılan evde çalışma, aile işçisinin gelir artışı için pahalı olmayan bir yoldur.

Ekonomik sonuçlar ele alındığında toplumların kültürel yapılarında azalma görüldüğünde, nakit para artışı gibi ihtiyaçların hissedildiği dönemlerde, evde çalışmanın önemi daha iyi anlaşılmaktadır.

Evde çalışma, genellikle "kadın işi" olarak tanımlanır. Çünkü iş, evde yapılmaktadır. Evde yapılan işler kadınların dünyası olarak görülmektedir. Evde yapılan işlerde genelde kazançlar düşük olmaktadır. Bunun yanında evde yapılan çalışmalar ikinci iş olarak görülmektedir.

Evde yapılan işler, toplumlarda genellikle önemsiz olarak görülür. Oysa, evde yapılan işler, genellikle ikinci bir iş olarak yapılması ve görünürde önemsiz olmasına rağmen, yüklendiği görevler bakımından ve doğurduğu sorumluluk açısından oldukça önemlidirler.

Evde yapılan çalışmalar, yerel idareler tarafından genellikle desteklenmektedirler. Çünkü, evde çalışmanın ekonomik olarak doğurduğu sonuçlar ortadadır. Örneğin, ev kadınlarının yapmış olduğu ev örgüleri, dışarıda ekonomik olarak büyük değerler görmektedir. Ev kadınlarının, yine yapmış oldukları el dokuması halıların günümüzdeki ekonomik değerleri herkes tarafından bilinen bir gerçektir. Bundan ve bunun gibi benzeri bir çok olaydan dolayı evde çalışma bu gün oldukça önemlidir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Evde çalışma, çok eski yıllardan bu güne kadar gelen istihdam şekillerinden biridir. Evde çalışma, sadece hizmet sektöründe değil, sınai sektörde de görülmektedir.

Evde çalışmanın ortaya çıkmasında çeşitli faktörler rol oynamaktadır. Bunların başlıcaları; ekonomik kriterler, teknoloji ve ailevi nedenlerdir. Her ülkede olduğu gibi, Türkiye’de de evde çalışmanın ülke ekonomisindeki önemi büyüktür. Ancak, Türkiye’de evde çalışma kavramının önemi henüz kavranılamamıştır. Avrupa ülkelerinde ve ABD’de milyonlarca kişi evde çalışırken, Türkiye’de bu rakam binlerle ifade edilmektedir. Türkiye’de evde çalışanların sayısının artması için, evde çalışmanın ülke ekonomisine yapmış olduğu katkıların iyice kavranılması gerekmektedir.

Her alanda olduğu gibi, turizm alanında da evde çalışanlara rastlanmaktadır. Bu ise, evde çalışmanın ne kadar geniş bir kavram olduğunun kanıtıdır.

Bu çalışmamızda, evde çalışmanın tanımı yapılmış, burada evde çalışmanın sadece gelir elde açısından değil, aynı zamanda ülkelerin sahip olduğu geleneklerin korunup, gelecek nesillere aktarılmasında bir köprü vazifesi yaptığı görüldü.

Çalışmada görüldüğü gibi, evde çalışma, enformel ekonomi içinde yer alan bir istihdam türüdür. Bu kısımda görülmektedir ki, kadınların çalışmasının ailesi üzerinde olumlu ve olumsuz etkiler vardır. Kadınların evde çalışmasının hem kendileri, hem de ailesi için dışarıda her hangi bir işte çalışmalarından daha avantajlı olması olumlu etkiler arasındadır. Buna karşın, söz konusu olumsuz etkilerde en çarpıcı olanı, kadınların çalışmaya ayırdığı zaman nedeniyle, aile bireyleriyle olan ilişkilerinde bir takım zayıflamaların görülmesidir. Bu ise, kadınlar ve aileleri açısından bir dezavantaj meydana getirmektedir.

Telekomünikasyon araçlarından yaralanan evde çalışanların işlerinde daha kolay mesafeler kaydettikleri ve işlerini daha rahat yaptıkları ortaya çıkmıştır. Burada, evde çalışanlar için telekomünikasyon araçlarının ne kadar önemli olduğu görülmektedir.

Ayrıca, insanların bakmakla yükümlü oldukları, hasta ve yardıma muhtaç aile bireylerinin mevcudiyeti nedeniyle evde çalışmayı tercih etmeleri, çarpıcı bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Evde çalışanların sayısının, diğer istihdam türleri içinde önemli bir yeri olmasına rağmen, bu kesimin hukuki statülerinin genellikle bulunmadığı ortaya çıkmaktadır. Evde çalışmanın tercih edilebilmesi için, mutlaka bu kesimin sorunlarına eğilerek, hukuki bir statüye kavuşturulması gerekmektedir.

Evde çalışanların ekonomik yapıları incelendiğinde; ekonomik nedenlerden dolayı evde çalışanların, bulunduğu yerlerden başka alanlara doğru göç ettiği görülmüştür. Aslında, nüfusun belli bir alanda yoğunlaşması bir takım sorunları da beraberinde getirmektedir. Evde çalışanların, bu gibi durumlara düşmemesi için gerekli ekonomik tedbirlerin buna göre düzenlenmesi gerekmektedir. Ayrıca, kırsal alanlardan kentlere doğru olan göçün önlenmesi için, kırsal alanlarda yaşayanların sorunlarına eğilerek, bu sorunların ortadan kalkması için gerekli ekonomik tedbirlerin bir an önce alınması gerekmektedir.

Bu çalışmada ayrıca, evde çalışanların sosyal ihtiyaçları ele alındığında; evde çalışanlara ait her hangi bir sosyal güvenlik politikalarının bulunmadığı sonucuyla karşılaşılmıştır. Sosyal güvenliğin birinci derecedeki görevi, kazanç seviyesini garanti altına almak olduğuna göre, evde çalışanların da sosyal güvenliğe kavuşması için, gerekli çalışmaların yapılması gerekmektedir. Çünkü, evde çalışanların sosyal ihtiyaçları buldukları ortamın koşullarıyla yakından ilgilidir. Bu ilişki evde çalışanların kendine özgü özellikleriyle iç içedir. Ancak, evde çalışanların yeterli bir sosyal güvenliğinin olmadığı daha açık bir şekilde ortaya çıktı. Evde çalışanlar için sosyal güvenlik sisteminin getirilmesi, bu kesimin geleceklerini garanti altına almalarına neden olacağından, evde çalışma da bir bakıma teşvik edilmiş olunur. Böylece, işsizlik sorununa bir ölçüde çözüm de getirilmiş olur.

Yapılan bu çalışmada Türkiye’de 1989-1996 yılları arasında evde çalışmanın en fazla 15-19 yaş grubunda olduğu görülmüştür. Burada ayrıca, daha çok kadınların evde çalışmayı tercih ettiği ortaya çıkmıştır.

İktisadi faaliyet kollarına göre evde çalışanlar ele alındığında, 1989-1996 yıllarında en fazla imalat sanayiinde evde çalışıldığı sonucu ile karşılaşılmaktadır. Bunu ise, toplum hizmetlerinde evde çalışanlar izlemiştir. 1989-1996 yılları arasında en fazla tarım dışı işlerde evde çalışıldığı, bunu ise, hizmet sektöründe evde çalışmanın izlediği görülmüştür. Buna ilaveten, 1989-1996 yılları arasında yapılan HİA sonuçlarına göre evde çalışanların en fazlası kendi hesabına evde çalışmayı tercih etmiştir. Bunu ise, ücretsiz aile işçisi olarak evde çalışanlar izlemiştir. 1995 yılında yapılan HİA sonuçlarına göre, bu yılda evde çalışanlardan 2.000 kişinin işveren olarak evde çalışmayı tercih ettikleri görülmüştür. Evde çalışanların kentlere ve kırsal alanlara göre dağılımı incelendiğinde, evde çalışmanın kentlerde yaşayanlar tarafından daha çok tercih edildiği ortaya çıkmıştır.

En son olarak, kırsal alanlarda evde çalışanlar konusu ele alınmıştır. Tarımsal alanlarda evde çalışanların sayısının önemli ölçüde olduğu görülmüştür. Türkiye’de tarım işletmelerinin büyük çoğunluğu evde çalışanlar tarafından idare edildiğinden, evde çalışanların üretime yapmış olduğu katkılar daha açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Bu kesimde çalışanların önemli bir çoğunluğunun iş ve sosyal güvenliklerinin bulunmadığı gözlenmektedir.

Ayrıca, kırsal alanlarda yaşayanların tarım dışı işlerde çalışma olanaklarının gün geçtikçe güçleştiği anlaşılmıştır. Kırsal alanlarda yaşayanların tarım dışı işlerde çalışmasının sağlanması için, yatırımların uygun bir şekilde yapılması gerekmektedir. Buna ilaveten evde çalışanların, kendi ihtiyacı dışında, gelir amacıyla yapmış oldukları ürünleri kolayca pazarlayabilmeleri için, bu kesimde çalışanlara kolaylıklar sağlanması gerekmektedir.

Evde çalışanlar, çoğu kez bir kooperatif çatısı altında toplanamadıklarından dolayı, üretmiş oldukları el emeği ürünlerini pazarlamada güçlük çekmektedirler. Bu yüzden, ekonomik açıdan güç duruma düşebilmektedirler. Bu durumda ise, buldukları yerlerden göç edebilmektedirler. Evde çalışanların göçünün önlenbilmesinin en önemli yolu, ekonomik açıdan güçlendirilmeleriyle mümkün olabilir. Bunu gerçekleştirmedeki yöntem de, evde çalışanların kooperatif çatısı altında toplanmalarıyla mümkün olabilecektir. Böylelikle kooperatifleşme, evde çalışanların üretmiş oldukları ürünlerin pazarlanmasından ortaya çıkan sorunları gidermede etkin bir araç olabilmektedir. Bunun yanında

kooperatifleşme, bu kesimin kırsal alanlardan kentlere doğru göçünün önlenmesinde de önemli bir araç olarak kullanılabilir. Sonuç olarak, evde çalışanların göçünün önlenmesinde, kooperatifleşme olgusuna başvurulabilir.

Çalışmada, kırsal turizmin ekonomiye yapmış olduğu olumlu katkılar, bu kesimde evde çalışanların da sayısının artmasına neden olduğu görülmüş ve kırsal alanın gelişmesinde evde çalışmanın önemi vurgulanmıştır. Burada, kırsal alanın gelişmesinde yerel idarelere düşen görevlerin ne kadar önemli olduğu belirtilmektedir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

a. Kitaplar

- CENTEL, Tankut : Çalışma Hayatında Esneklik, Çeşme Altın Yunus, İzmir, 27-31 Ekim 1993.
- ERDOĞDU, Seyhan : Çalışma Hayatında Esneklik, Çeşme Altın Yunus, İzmir, 27-31 Ekim 1993.
- EKİN, Nusret : Kayıt Dışı Ekonomi Enformel İstihdam, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, Nr. 1995-17, İstanbul, 1995.
- AYDEMİR, Şinasi : Türkiye’de Kayıt Dışı Ekonomi, İstanbul, Aralık 1995.
- KIRBAŞ, Sadık : Kayıt Dışı Ekonomi Nedenleri, Boyutları ve Çözüm Yolları, Tesav Yayınları, Nr. 9, Ankara, 1995.
- DERDİYOK, Türkmen : Türkiye’de Kayıt Dışı Ekonominin Tahmini, Türkiye İktisat Dergisi, Sayı: 14, İstanbul, 1993.
- ÖZSOYLU, Ahmet F. : Türkiye’de Kayıt Dışı Ekonomi, Bağlam Yayınları, Nr. 98, Birinci Basım, İstanbul, Mart 1996.
- TALUĞ, Cemal : Kırsal Alanın Unutulan Üreticileri : Köylü Kadınlarımız, Verimlilik Dergisi, İstanbul, Şubat 1995.
- KAZGAN, Gülten : Tarım ve Gelişme, Filiz Kitabevi, İstanbul 1993.

- ÖZGEN, Özlem : Kırsal Turizmin Sosyo- Ekonomik Profili ve Çevre, Verimlilik Dergisi, M.P.M. Yayınları, Ankara, Mart 1995.
- ALPER, Yusuf : Tarım ve Kırsal Kesimde Sosyal Güvenlik, Türk Dünyası Araştırmalar Vakfı, İstanbul 1987.
- DİE : Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları “Ekim 1989”, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara, Mart 1991.
- : Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları “Nisan 1990” , Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara, Mayıs 1991.
- : Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları ”Nisan 1991”, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara, Haziran 1992.
- : Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları “Ekim 1992”, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara, Ağustos 1993.
- : Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları “ Nisan 1993”, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara, Nisan 1994.
- : Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları “Ekim 1994”, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara, Haziran 1996.
- : Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları “Nisan 1995”, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara, Nisan 1997.
- : Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları “Nisan 1996”, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara, Nisan 1997

b. Makaleler

- CEM, İpek : Sanal Ofisler, Yeni Yüzyıl Gazetesi, Sayfa 10, 5 Nisan 1998.
- HORVATH, Francis W. : Work at Home : New Findings From The Current Population Survey, Monthly Labor Review, November 1986, pp. 31-35.
- ROWE, Barbara : Gender, Place and Culture, Marz 1995, Volume : 3, Issue: 1, pp. 51-71.
- SCISCO, Peter : Editorial Licence, Compute, 1990, p. 6.
- AMBRY, Margaret : The Office, American Demographics, December 1998, pp. 31-33 and 61.
- OLSON, Margaret
PRIMP, Sophia B. : Working at Home With Computers : Work and Nonwork Issues, Journal of Social Issues, 1984, pp. 97-112.
- ZAZWORSKY, Monica : Home production- A Forgotten Industry, Fall 1991, pp. 1-2.
- SILVER, Pete : "Writing Your Phone All His Worth", Home-Office Computing, April 1990, pp. 47-52.
- EDWARDS, Sarah,
EDWARDS, Paul : "Five Ways to Stay Afloat While Starting Your Business", Home-Office Computing, December 1990, p. 24.

- ROWE, Barbara : Working at Home : Happy Homework, May-June 1994, p.13.
- GRINGERÌ, Christina E. : Inscribing Gender in Rural Development: Industrial Homework in Two Midwestern Communities, 1993, pp. 30-52.
- BORIS, Eilen, : Tenement Homework on Army Uniforms: The Gendering of Industrial Democracy During World War I, Spring 1991, pp. 231-252.
- LEACH, Belinda : "Flexible " Work, Precarious Future : Some Lessons From The Canadian Clothing Industry, Canadian Review of Sociology and Anthropology, February 1989, Volume 30, Issue 1, pp. 64-77.
- EDWARDS, Steven : "How to Save on Taxes", Home-Office Computing, February 1989, pp.43-47.
- KRAUT, Robert E. ,
GRAMBSCH, Patricia : Home-Based White Collar Employment Lesson From The 1980 Census, Social Forces, December 1987, pp.410-420.
- THOMPSON, Kenneth S. ,
FOX, Andrea R. : Why Don't Psychiatrists Do Their Homework?, Community Mental Health Journal, Volume 30, Nr. 30, June 1994.
- POLLOCK, Michael,
BERNSTEIN, Haron : The Disposable Employee in Becoming A Fact of Corporate Life, Business Week, December, 1986, pp. 52-56.

METZGER, Robert,
GLİNOV, Mary A.V.

: Off-site Workers: At Home and Abroad California
Management Review, Spring 1988, pp. 101-111.

KORKMAZ, Esfender

: Eski ve yeni GSMH Serileri, İstanbul Ticaret Gazetesi ,
Sayfa 2, 21 Mart 1997.

ÖZGEÇMİŞ

Sinan Emirzeoğlu 1968 yılında Trabzon'da doğdu. İlk,orta ve lise öğrenimini Trabzon'a bağlı Çađlayan beldesinde tamamladı.1989 yılında girmiş olduğu Anadolu Üniversitesi İktisat fakóltesinden 1993 yılında mezun oldu. Emirzeoğlu 1994 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri A.B.D.'nda yüksek lisans öğrenimine başladı. Halen yüksek lisans öğrenimine devam eden Emirzeoğlu evli olup,İngilizce biliyor.

**SE. İŞSİZLİK KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**